

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

IV РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 37

София, четвъртък, 12 февруарий

1931 г.

40. заседание

Срѣда, 11 февруарий 1931 година.

(Открито отъ председателя Н. Найденовъ въ 14 ч. 35 м.)

Председателъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Аврамчовъ Мито, Алексиевъ Никола, Алиевъ Хафусъ Садъкъ, Ангеловъ Иванъ, Андреевъ Никола, Андреевъ Ставри, Апостоловъ Драгомиръ, Аретовъ Никола, Баралиевъ Христо, Бечевъ Милко, Божковъ Борисъ Николъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бървовъ Димитъръ, Василевъ Славейко, Витановъ Добри, Вълчовъ Вълчо Даскаловъ, Гайдаджиевъ Димитъръ, х. Галибовъ Хюсеинъ, Ганчевъ Йорданъ, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Страшимиръ, Герай Мехмедали, Гичевъ Димитъръ, Гринчаровъ Димитъръ, Губидѣльниковъ Георги, Дамяновъ Георги Марковъ, Данчевъ Панайотъ, Даскаловъ Добри, Димевъ Борисъ, Димитровъ Владимиръ, Димитровъ Добри, Димитровъ Стефанъ, Думановъ д-ръ Никола, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Енчевъ Георги, Зографски Димитъръ, Ивановъ Димитъръ II, Икономовъ Димитъръ, Илиевъ Христо, Казанджиевъ Иванъ, Каишевъ Атанасъ, Калчевъ Панайотъ, Тинчевъ, Капитановъ Трифонъ, Кемилевъ Никола, Кожаклиевъ Колю, Кознички Величко, Колевъ Еню, Кръстевъ Гето, Кузмановъ Анани, Кулевъ д-ръ Тодоръ, Кулишевъ Георги, Кънчевъ Кънчо, Личевъ Несторъ, Лѣкарски Иванъ, Малиновъ Александъръ, Манасиевъ Добри Даневъ, Мангърровъ Димитъръ, Милевъ Милко, Митевъ Добри, Михайловъ Иванъ, Мошановъ Стойчо, Мустафовъ Кара-Али, Николаевъ Йовчо, Николовъ д-ръ Борисъ, Николовъ Коста, Омарчевски Стоянъ, Орошакъ д-ръ Хараламби, Панайотовъ Петъръ, Паневъ Малинъ, х. Петковъ х. Георги, Пешевъ Димитъръ, Поповъ Проданъ, Пъчевъ Георги, Рашковъ Христо, Редковъ Григоръ, Салиевъ Мехмедъ Алиевъ, Сапунджиевъ Никола, Семерджиевъ Георги, Сидовъ Пандо, Славовъ Кирилъ, Стамболиевъ Никола, Статевъ Христо, Стефановъ Стефанъ, Стойковъ Таско, Стояновъ Христо, Табаковъ Цено, Такевъ д-ръ Владимиръ, Толевъ Борисъ, Тонковъ Тодоръ, Тончевъ Желю, Топаловъ Недѣлчо, Узуновъ Ангелъ, Харизановъ Иванъ, Хрепопановъ Иванъ, Христовъ Димитъръ, Цвѣтковъ Цвѣтко, Ченгелиевъ Антонъ, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Шиваровъ Маринъ, Юртовъ Георги, Якимовъ Петъръ, Яневъ Димитъръ, Яневъ Сотиръ и п. Янчевъ Иванъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е решило отпускъ на следнитѣ народни представители:

- На г. Ангелъ Узуновъ — 4 дни;
- На г. Анани Кузмановъ — 2 дена;
- На г. Христо Мариновъ — 4 дни;
- На г. Георги Енчевъ — 4 дни;
- На г. Александъръ Хитриловъ — 2 дена;
- На г. Георги Казанаклиевъ — 1 день;
- На г. Атанасъ Каишевъ — 2 дена и
- На г. Коста Лулчевъ — 5 дни.

Народниятъ представителъ г. Георги Желѣзковъ се е ползувалъ вече съ 27 дни отпускъ. Моли да му се разреши още 2 дена отпускъ. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема

Съобщавамъ на Събранието, че е постѣпило питане отъ народния представителъ г. Герасимъ Ангеловъ къмъ г. министра на правосѣдието: (Чете)

„1) Защо снехте отъ дневния редъ законодателното предложение по измѣнение на нѣкои членове отъ закона за гражданското сѣдопроизводство, внесено отъ народния представителъ г. Петко Палиевъ, отпечатано и раздадено на 28 октомврий 1930 г.?

2) Сѣмѣгате ли, г. министре, да го поставите на разглеждане отъ г. г. народнитѣ представители, или не и защо?

3) Знаете ли, че 50% отъ българския народъ ще бѣде унищоженъ материално, ако твърде бързо не се направи нѣщо съ внесеното предложение на народния представителъ г. Палиевъ?

4) Нѣма ли, г. министре, да се справите и съ нѣкои недобре изяснени противоречия въ закона за гражданското сѣдопроизводство?“

Това питане ще бѣде препратено на г. министра на правосѣдието, за да отговори.

Съобщавамъ на Събранието, че сѣ постѣпили следнитѣ законопроекти:

Отъ Министерството на финанситѣ — за института за заклетни счетоводители. (Вж. прил. Т. I, № 61)

Отъ сѣщото министерство — за освобождаване отъ вносно мито и общински налогъ внасянитѣ отъ странство стѣкла (джамове), които служатъ за покриване на парници, топлици и оранжерии за производство на ранни зеленчуци. (Вж. прил. Т. I, № 62)

Отъ Министерството на правосѣдието — за измѣнение на нѣкои членове отъ закона за адвокатитѣ и отъ търговския законъ. (Вж. прил. Т. I, № 63)

Пристѣпваме къмъ разглеждане първата точка отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за допълнение на закона за селско-стопанско настаняване на бѣжанцитѣ, чрезъ сѣдствата на заема, отпуснатъ сѣ съгласието на Обществото на народитѣ.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ П. Палиевъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за допълнение на закона за селско-стопанско настаняване на бѣжанцитѣ, чрезъ сѣдствата на заема, отпуснатъ сѣ съгласието на Обществото на народитѣ“.

Председателъ: Които приематъ заглавието така, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ П. Палиевъ (д. сг): (Чете)

„§ 1. Къмъ чл. 3 се прибавя нова алинея: „Ако нѣкои земи, сѣ които сѣ одворени и оземлени бѣжанци, се окажатъ, че не сѣ държавни, а частна собственост, считатъ се причислени къмъ категорията на земитѣ по чл. 65 отъ

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 134.

закона и, като такива, се заплащат на собствениците имъ по действителните пазарни цени по закона за отчуждаване недвижими имоти за държавна и обществена полза“.

Председателът: Които приемат § 1 така, както се доклада, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ П. Палиевъ (д. сг): (Чете)

„§ 2. Къмъ чл. 49, буква „б“, следъ думитъ — и цената на дворнитъ мѣста, се прибавятъ думитъ: „Също определена отъ Главната дирекция за настаняване бѣжанцитъ“.

Въ този параграфъ комисията направи следнитъ редакционни поправки: въ първия редъ буква б става главно Б; въ втория редъ думитъ „дворнитъ мѣста“ ставатъ „дворното мѣсто“ и вмѣсто „Също определена . . .“ става „Също определено . . .“

Председателът: Които приемат § 2 съ докладванитъ поправки, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ П. Палиевъ (д. сг): (Чете)

„§ 3. Къмъ чл. 51 се прибавя нова алинея: „Нотариуситъ издаватъ нотариални актове по настоящия законъ безъ плащане каквито и да било мита, такси, берии, гербовъ налогъ или други разноси, установени въ полза на държавата или общинитъ, и възъ основа на удостоверение отъ Главната дирекция за настаняване бѣжанцитъ, че бѣжанецътъ има качеството на такъвъ и че е оземленъ съ земи, собственостъ на българската държава.“

При издаването на нотариалнитъ актове нотариусътъ вписва едновременно служебно и безплатно ипотека върху земитъ, сградитъ и дворнитъ мѣста, която ипотека има сила безъ подновяване до окончателното изплащане стойността на имотитъ“.

Въ втория редъ на втората алинея на този параграфъ, следъ думата „ипотека“, комисията прибави думитъ „въ полза на държавата“.

Председателът: Които приемат § 3, съ докладванитъ поправки, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ П. Палиевъ (д. сг): (Чете)

„§ 4. Къмъ чл. 46 се прибавя следната забележка: „Съ закона за уредба и управление на българскитъ държавни желѣзници и пристанища отъ 15 юлий 1929 г. не се отмѣнява алинея II на чл. 46. Също нѣма да се изплатятъ дължимитъ отъ Главната дирекция за настаняване бѣжанцитъ, съгласно същия законъ, суми за превозъ по б. д. ж.“

Председателът: Които приемат § 4 така, както се доклада, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ разглеждане на точка втора отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за изменение закона противъ лихвисмството.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 60)

Председателът: Има думата народниятъ представител г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ, който сега ще разгледаме, е по съдържание малък, но отъ особено голѣмо значение при условията, въ които сега живѣемъ, и не би трѣбвало Народното събрание да го мине, безъ да му направи честта съ едни по-обстойни и по-обширни дебати. Тѣй както сега върви работата на Народното събрание, азъ съмъ убеденъ, че този законопроектъ ще мине преди още мнозина отъ народнитъ представители да разбератъ, че той е внесенъ и че е миналъ, защото снощи се раздаде на народнитъ представители, а сега минава вече на първо четене, и мнозина отъ народнитъ представители — въ това съмъ увѣренъ — още не знаятъ неговото съдържание.

Г. г. народни представители! Този законопроектъ, станалъ законъ, ще засегне стопанското положение на страната, ще засегне много болезнено и чувствително всички ония,

които търсятъ начини да излѣзатъ отъ тежкото положение, въ което сѣ днесъ. По признанието на всички, стѣснението на производителитъ отъ всички родове производства — било земледѣлци, било еснафи, било търговци или индустриалци — произлиза отъ тѣхнитъ голѣми задължения. А, безспорно, тѣхнитъ голѣми задължения сѣ създадени не само отъ голѣмитъ суми, които тѣ сѣ вземали въ заемъ, въ кредитъ, за да могатъ да вършатъ своята работа като производители, но и отъ особено високитъ лихви, които се трупатъ върху тѣхнитъ задължения. Не току-така въ 1927 г. ХХI-то Народно събрание бѣше принудено съ законодателно мѣроприятие да обяви предъ българското гражданство, че то счита за престѣпници, за злодеи всички ония, които използватъ тягостното положение на производителитъ и ги товарятъ съ извънредно голѣми лихви. Законътъ ги обяви за злодеи, но въ обществото тѣ си живѣятъ нашироко, и по-скоро може да се каже, че тѣ даватъ тонъ на работитъ въ тая държава, отколкото ония, които ги обявиха за злодеи.

Законътъ отъ 1927 г. бѣше предизвиканъ отъ особеното положение, въ което бѣха изпаднали нашитъ производители, обаче приложението на този законъ въ живота ставаше мъчно, защото въ него се вмѣкна едно изменение: когато кредиторътъ използва особеното стѣснено положение или заблуджението на заемателя, отговаря като престѣпникъ. И разбира се, трѣбваше длъжницитъ да доказватъ предъ съдилищата своето стѣснено положение или своето заблуджение, за да спечелятъ процеса си — една кауза много мъчна за установяване въ единъ формаленъ граждански процесъ. Но все пакъ идеята на закона си е идея, която не може да бѣде отречена отъ днешното Народно събрание.

Е добре, г. г. народни представители! Днесъ при тая фактическа обстановка, когато поради натрупанитъ голѣми лихви на длъжницитъ всички наши стопански слоеве се прегъзватъ; когато повикътъ срещу натрупанитъ тежести отъ лихвитъ е голѣмъ; въ този моментъ, когато се очаква облекчение на това положение, ние излизаме съ този законопроектъ, който може всичко друго да направи, но нѣма да успокои това население, а още повече ще го възбуди — да не употребя друга дума.

Г. г. народни представители! Вѣрно е, че споредъ § 1 и § 2 на настоящия законопроектъ намалява се съ 1% маржътъ, свободниятъ процентъ, който частнитъ банкери, частнитъ лихвари могатъ да притурятъ надъ сконовия процентъ на емисионната банка. Но кой сериозно ще каже, че това ще има нѣкакво значение въ живота, когато и предвиденитъ 6% въ закона отъ 1927 г. не интересуватъ кредиторитъ, защото тѣ не ги спазватъ, нито пъкъ ги използватъ длъжницитъ, защото не могатъ да ги използватъ? И не е тая фактическата обстановка, която ще примами длъжницитъ производители, за да кажатъ: ето нѣ, едно законодателно предложение, което ще внесе облекчение въ нашето положение.

Но, г. г. народни представители, съществено е другото постановление на законопроекта, съ което се отмѣнява постановлението на закона отъ 1927 г., което задължаваше всички кредитори, вземали лихви по-високи отъ предвиденитъ въ закона отъ 1927 г. — по-високи отъ 16% — да ги повърнатъ. Нѣкои кредитори чрезъ съдъ бѣха заставени да ги повърнатъ, други сѣ подъ съдъ и се иска отъ тѣхъ да ги повърнатъ, защото никой отъ кредиторитъ доброволно не ги повърща. И тия, които досега не сѣ ги повърнали, които не желаятъ да се подчинятъ на това постановление на закона отъ 1927 г. — единъ законъ отъ голѣмо обществено значение, който има за задача да внесе едно успокоение въ производственитъ слоеве — сега, по силата на § § 3 и 4 отъ законопроекта, получаватъ опрощение. Длъжницитъ нѣматъ право да искатъ повърщане на тия лихви — това е постановлението на § § 3 и 4 отъ законопроекта.

Г. г. народни представители! Азъ сиѣтамъ, че ако гласуваме това постановление на законопроекта, ние нѣма да отговоримъ на желанията на ония, които сѣ ни изпратили тукъ, на желанията на ония, които се огъватъ и се подчиняватъ на нормитъ, които ние създаваме тукъ за управление на тая държава. Г. г. народни представители! Държавата си присвоява правото да налага на обществото задължителна просвѣта, задължително образование; определя си правото да налага физическо възпитание, да предпазва гражданството отъ заболяване. Е добре, днесъ въ това време, въ което живѣемъ, най-голѣмъ нашъ дългъ е да запазимъ стопанското здраве на нашитъ производствени слоеве. А това изисква, щото туй постановление на законопроекта да не мине. Азъ съжалявамъ, но трѣбва да се обая противъ него, защото виждамъ, г. г. народни пред-

ставители, че съ този законопроект ние нѣма да помогнемъ за нормализирането на отношенията между кредитори и длъжници, а повече ще ги объркаме; ще създадемъ едно положение, за което всѣки ще може да ни упрѣкне: днесъ, когато вие сте длъжни да намѣрите начинъ да помогнете на тия, които сѣм отрупани съ задължения, вие съ единъ законъ създавате още по-тежко положение!

Г. г. народни представители! Азъ не мога да имамъ куража да вдигна ръка за такъвъ единъ законопроектъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Отъ кое Ви е страхъ?

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. министре! Отъ постановленията на § 3 и 4, споредъ които лихвитъ надъ 16%, взети отъ 1 януарий 1920 г. до 1927 г., не подлежатъ на повръщане.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако отъ това Ви е страхъ, ще бъдете удовлетворенъ.

Б. Смиловъ (нац. л): По никакъвъ начинъ не може да се измѣни фактическото положение по закона отъ 1927 г.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ужъ разумни хора сме!

Б. Смиловъ (нац. л): Тогава защо се внася законопроектътъ?

С. Мошановъ (д. сг): Въ комисията ще се разгледа.

Б. Смиловъ (нац. л): То е другъ въпросъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): (Чете) „§ 4. Никой, на когото за времето до влизане въ сила на закона противъ лихвоимството (30 априлъ 1927 г.) сѣ взети или съ негово одобрение сѣ пресмѣтнати лихви по-високи отъ позволенитъ отъ законътъ, не може да изисква назадъ платеното отъ него, респективно писаното му въ повече за лихви. Настоящото постановление не докосва издаденитъ отъ сѣдилищата окончателни решения и спогодбѣ за такива лихви“. Има окончателни решения, има и спогодби за тѣзи лихви, тѣ оставатъ въ сила, безспорно, законътъ не може да ги отмѣни. Но тамъ, където нѣма решения, нѣма постигнати спогодби, ние ще трѣбва съ законъ да дадемъ право да се изисква платеното въ повече.

Г. г. народни представители! Това е съществена частъ на законопроекта и азъ се обявявамъ противъ нея.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Тома Константиновъ.

Т. Константиновъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ако има страна, въ която лихвениятъ процентъ да е най-високъ, това е България. Азъ ще кажа нѣколко общи думи за лихвения процентъ въ България, за да мога да обясня политиката, която води днешното правителство по тоя въпросъ, и да видимъ, че то защитава групови, а не общи интереси. И чрезъ други закони, които се прокараха въ тая Камара, то се стремѣше да защити ограничени интереси. Новиятъ законъ за насърчение на мѣстната индустрия, който бѣше набързо прокаранъ отъ настоящата Камара, даде отрицателни резултати. Когато пъкъ настѣпи голѣмата стопанска криза въ България, тя засегна най-много земеделското население, което не бѣше защитено съ специални закони срещу такава криза. Едва следъ като избухна тази криза, тогава се взеха известни мѣрки. Азъ считамъ, че се води една систематическа политика за закрила интереситъ на малки групи въ България. Когато се прокара тукъ тълкувателниятъ законъ по единъ членъ отъ търговския законъ, съ него пакъ се целѣше да се защитятъ известни частни интереси. Фабрици фирми се защитаваха въ Народното събрание чрезъ законодателни мѣроприятия на днешното правителство! Това е една система, която трѣбва да бѣде атакувана.

И настоящиятъ законопроектъ за измѣнение на закона противъ лихвоимството, който се внася сега въ Народното събрание, съдържа текстове, които целятъ да защитятъ интереситъ на частнитъ банки. Не може такъвъ единъ законопроектъ да се прокарва въ днешно време, когато преживяваме една голѣма стопанска криза. Когато въ България се преживява отъ селското население едно бедствие, когато интереситъ на това население не сѣ защитени, когато неговитъ произведения — зърнени храни и др. — се продаватъ

на безценица, днешното правителство внася законопроекти скандални!

Г. г. народни представители! Трѣбва да се загрижимъ за разрешаването на единъ въпросъ — какъ да повдигнемъ благосъстоянието на народа и какъ да облекчимъ стопанската криза, която приемамъ, че е свѣтловна, но която е съ вариации въ отдѣлнитъ държави. У насъ, земеделска страна, съ дребно стопанство, съ занаятчийство, съ слаба индустрия, може много лесно да се преживѣе кризата, ако има воля въ правителството, ако има въ него желание да прокара мѣроприятия, съ които да облекчи положението на голѣма частъ отъ населението. Ако у насъ се взематъ мѣрки да се облекчи положението на селянина, който е главниятъ консоматоръ на всички произведения на нашата индустрия и занаяти, съ това ще може да се повдигне благосъстоянието на занаятчийството, на работничеството и на търговското съсловие. Прави се, обаче, тъкмо обратното.

Тоя законопроектъ, споредъ мене, трѣбва да бѣде отхвърленъ, макаръ въ § 2 да има една примамка, че се намалява лихвениятъ процентъ — да не бѣде повече съ 5 пункта отъ сконтото на Българската народна банка. Това е само една уловка, защото въ § 4 се постановява, че не може да се изисква назадъ платеното въ повече за лихви въ частнитъ банки.

Азъ намирамъ, че въ тоя периодъ отъ 8 години, презъ който Демократическиятъ съговоръ управлява и законодателствува въ България, се създаде единъ хаосъ въ законодателството, срѣдъ който хаосъ доминира една мисълъ, едно желание — да бѣдатъ защитени отдѣлни, частни интереси, а не общитъ интереси на народа. И когато, както казахъ и по-рано, преживяваме една стопанска криза, която се вдълбочава все повече и повече и се обръща въ морална, политическа и държавна, нашъ дългъ е, г. г. народни представители, да се позамислимъ за общото положение на България. Днесъ трѣбва да създадемъ закони, чрезъ които да облекчимъ положението на това население, което изнемогва и се обезвѣрва.

Текстътъ на § 4 отъ законопроекта цели да освободи отъ връщане ония лихви, взети въ повече, които сѣм кезаконни споредъ закона противъ лихвоимството, който бѣ гласуванъ отъ миналата Камара. Имамъ сведения, че сѣ заведени искове за милиони левове противъ частнитъ банки за връщане незаконни лихви. Какво искате вие? Имате едно право, създадено съ гласувания по-рано законъ противъ лихвоимството и сега безъ никакво основание, безъ никакъвъ общественъ мотивъ, искате да се облагодетелствуватъ частни лица. Вие искате да отнемете правото да се връщатъ взетитъ въ повече по незаконенъ начинъ лихви.

Отъ туй гледище азъ намирамъ законопроекта за несъстоятеленъ, намирамъ, че той е противенъ на общитъ интереси, и моля както лѣвицата, така и центърътъ и дѣсницата да отхвърлятъ тоя законопроектъ.

Нашата група ще гласува противъ него.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Борисъ Павловъ.

Б. Павловъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Това, което се следва да се каже по законопроекта, сложенъ на разглеждане, се отнася само за § 4 отъ него. Що се касае до първитъ три параграфа, азъ смѣтамъ, че никой нищо не може да има прѣтивъ тѣхъ. Авторътъ на законопроекта, безспорно, въ тия три параграфа е прокара една правилна мисълъ, отговаряща на едно фактическо състояние, при което той е внесенъ. Що се касае до § 4, той представлява една дисхармония — той е въ противоречие съ оная мисълъ, която лежи въ първитъ три параграфа.

Първитъ двама сратори намиратъ недостатъка на § 4 въ това, че той измѣнява закона противъ лихвоимството, че той насърчавалъ лихваритъ, че идвалъ да ги облагодетелствува. Азъ смѣтамъ, че колкото и да е голѣмо злото, въ свръзка съ онова насърчение, за което приказватъ отъ тукъ, то става още по-голѣмо поради туй, че съ § 4 на законопроекта се отнематъ известни права на ония, които съществували и преди закона противъ лихвоимството. Законътъ за задълженията и договоритъ опредѣля размѣра на законната лихва, опредѣля и размѣра на договорната лихва. Ако нѣкой е далъ нѣкому по-голѣма лихва — разбирамъ договорната — отъ тая, която законътъ позволява, то който я е далъ, има право по съдебенъ редъ да си я иска обратно. Това бѣше положението по закона за задълженията и договоритъ. Днесъ съ § 4 отъ законопроекта тая възможность се отнема. Повтарямъ, всички ония — независимо отъ това, дали съществува или не за-

конъ противъ лихвоимството — които сж платили по-голъма лихва, отколкото биха платили по силата на закона за задълженията и договоритѣ, можеха, по силата на тоя законъ, да я искатъ обратно. А днесъ, ако тоя законопроектъ стане законъ, такава едно обратно искане на високата лихва отъ законната не може да става.

Следъ това, споредъ § 4, лихвитѣ, взети въ повече отъ опредѣления въ закона противъ лихвоимството договоренъ процентъ, които по тоя законъ трѣбваше да бждатъ върнати, не могатъ да бждатъ искани обратно. Така разбираиъ § 4 — а така трѣбва да бжде разбираиъ — безспорно, има едно насърдчение на ония, които сж вземали повече отъ законната лихва, има едно насърдчение на ония, които сж престѣпвали закона. И много естествено е, че ония, които биха искали да използватъ закона противъ лихвоимството въ своя защита, когато този законопроектъ стане законъ, не ще могатъ да сторятъ това.

Какво е заключението, което може да се направи, не толкова отъ гледна точка на онова положение, което се рисувае тукъ отъ преждеговорившия ораторъ, колкото отъ гледна точка на вѣрата, която българскиятъ гражданинъ трѣбва да има въ закона? Ние си играемъ на законодателство, ние систематично убивае вѣрата на българския гражданинъ въ силата на закона. По силата на закона за задълженията и договоритѣ, той има право да иска обратно дадената въ повече отъ предвидената въ сѣщия законъ лихва, и ако нѣмаше законътъ противъ лихвоимството, пакъ повтарямъ, той можеше да я иска, а днесъ, по силата на този законопроектъ, той не може да я иска. Ще се съгласите, че ние създавае едно обезвѣряване въ законитѣ на тази страна. Утре всѣки, когато действа, ще върши престѣпления, ще нарушава законитѣ съ убеждението, че може да дойде единъ новъ законъ, който да покрие тази неправомѣрна, а въ много отношения и престѣпна дейтелност. Вѣрно е, че тази Камара на нѣколко пѣти е гласувала това, което не е трѣбвало да гласува — закони, които убиватъ вѣрата, довѣрието на българското гражданство въ онази правда, която законътъ трѣбва да крие въ себе си. Ако се гласува и този законопроектъ съ това постановление, което се съдържа въ § 4, безспорно, тази вѣра ще се убие още повече.

Не ще навеедамъ повече съображения противъ § 4 отъ законопроекта, все съ огледъ на това, да запазимъ вѣрата въ закона, да запазимъ довѣрието, което българскиятъ гражданинъ трѣбва да има къмъ закона. Азъ смѣтамъ, че § 4 не трѣбва да бжде гласуванъ, и нашата група нѣма да гласува за § 4 отъ законопроекта.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (нез): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Следъ реформата на Българската народна банка и наложенитѣ постановления въ закона за сѣщата, по силата на които тя не може прѣко да кредитира стопанскитѣ съсловия, нашето кредитно дѣло се намира въ голѣма безпѣтица. Всички почти хора на стопанскитѣ съсловия у насъ сж заставени да се обръщатъ за своитѣ нужди къмъ частнитѣ банки, а често пѣти въ провинцията и къмъ частнитѣ лихвари. Но понеже лихвата бѣше стигнала до голѣми размѣри и отдѣлнитѣ търговецѣ, отдѣлнитѣ еснафъ не можеше да я плаща, не можеше да издържа своето семейство и да упражнява своето занятие, затова именно се наложи на Народното събрание да създаде закона противъ лихвоимството, споредъ който всички банки и лихвари, които взематъ повече отъ установената въ закона лихва, връщатъ разликата въ повече. Заедоха се извѣрдно много дѣла, нѣкои отъ които се спечелиха отъ длъжнитѣ, и има издадени решения отъ сѣдилищата. Съ постановленията на настоящия законопроектъ за измѣнение на закона противъ лихвоимството ние идемъ да отмѣнимъ онова, което създадохме по-рано, да унищожимъ оная гаранция, която бѣ дадена на нуждаещитѣ се хора вследствие на голѣмата финансова и стопанска криза у насъ, и да влошимъ, да отечимъ тѣхното положение, вмѣсто да го подобримъ. По този начинъ, вмѣсто да изпишемъ вежди, ще извадимъ очи.

§ 1 на законопроекта нѣма въ сѣщность нѣкакво значение, а съ § 2 се постановява, че договорната лихва не може да надвишава скontoвия процентъ на Българската народна банка съ повече отъ петъ единици.

Обаче § 3, който гласи: „Въ чл. 7 думитѣ: „както по отношение лихвения процентъ, посоченъ въ чл. 1, се прилага отъ 1 януарий 1920 г.“ се отмѣняватъ“, както и § 4, съ който се отнема правото на длъжника да изиска чрезъ сѣда взетитѣ му въ повече лихви, смущаватъ търговския свѣтъ и стопанскитѣ съсловия. Ако имаше единствена га-

ранция за тѣхъ, че тѣ могатъ да издействуватъ и да получатъ по-износна лихва отъ частнитѣ банки и лихвари, това бѣше именно постановлението на закона противъ лихвоимството, че частнитѣ банки и лихвари, ако взематъ незаконна лихва, т. е. такава, която превъзхожда скontoвия процентъ съ шесть единици, ще отговарятъ предъ сѣда и ще върнатъ взетата разлика въ повече. Вие отмѣнявате това постановление на закона и по този начинъ засѣгате всички ония хора, които въ най-тежко време, подъ гнета на стопанската криза, сж били заставени да взематъ пари подъ лихва съ 30%; вмѣсто да облекчите тѣхното положение, вие ще го отежите, ще ги поставите въ невъзможност да се издѣлжатъ и, волею-неволею, ще ги заставите да се обявятъ въ фалитъ или да излѣзатъ голи на улицата, безъ срѣдства, да продаватъ имотитѣ си, които сж спечелили съ потъ на челото. Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че съ § 4 Парламентътъ нѣма да извърши добро дѣло и нѣма да помогне и да улесни кредита у насъ, нито ще облекчи положението, стѣснено отъ стопанската криза, на стопанскитѣ деятели и съсловия.

Ето защо азъ се обявявамъ противъ постановлението на § 4 отъ законопроекта, съ което се отнема правото на дебитора да търси взетитѣ му въ повече лихви, и моля г. г. народнитѣ представители и г. министра да се съгласятъ, шото § 4 да бжде махнатъ въ комисията.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стефанъ Пѣйчевъ.

С. Пѣйчевъ (з. в): (Отъ трибуната) Вземамъ думата, за да изкажа мнението на нашата парламентарна група по законопроекта, който е поставенъ на разглеждане днесъ въ Народното събрание. Ние, хората на земеделската парламентарна група, очаквахме отъ сегашното правителство да внесе за разглеждане отъ Народното събрание законопроекта, внесенъ отъ г. Пждарева, за да се улеснятъ въ голѣма степенъ хората, които търсятъ пари съ лихва. Вмѣсто това, обаче, внесея се законопроектъ, който нѣма да донесе нищо добро нито на тѣзи, които иматъ нужда, нито на тѣзи, на които имотитѣ се продаватъ на безценица за стари задължения, нито на тѣзи, които искатъ да сключатъ сега заеми. Не зная защо правителството гледа така небрежно на сегашното положение на земеделцитѣ и на голѣма частъ отъ занаятчиитѣ и дребнитѣ търговецѣ. Като-че-ли за него не сѣществува никаква криза въ България.

Министъръ д-ръ К. Милановъ: Цѣлата сесия се занимавае само съ земеделски въпроси.

С. Пѣйчевъ (з. в): Вие, г. министре, не можете се похвали, че сте облекчили положението на тѣзи, които иматъ нужда.

Министъръ д-ръ К. Милановъ: Цѣлата сесия се занимавае съ положението на земеделеца. Защо говорите таква работи?

С. Пѣйчевъ (з. в): Преди коледната ваканция, по инициатива на г. Пждаревъ, бѣше внесенъ единъ законопроектъ, който, обаче, отиде въ комисията и оттамъ досега още не е излѣзълъ, и ние сме убедени, че той нѣма да види въобще бѣлъ свѣтъ, че нѣма да бжде поставенъ на разглеждане въ Народното събрание, за да стане законъ.

Не зная дали имате представа за положението на маситѣ долу, не зная дали имате представа на колко земеделски стопани се продаватъ имотитѣ на безценица, на колко земеделски стопани се продаватъ вършачкитѣ и други имоти за задълженията имъ къмъ частни лица. Вмѣсто да се загрижите за облекчението на положението на българския земеделски стопанинъ, вие ни сезирате съ едно законче, колкото да се намира Парламентътъ на работа, отъ което нѣма да се почувствува нищо добро долу въ масата. Ние и сега сме длъжни да кажемъ, че отъ тѣзи палиативни мѣрки, съ които искате да заблуждавате, нищо добро не може да се очаква. Българскиятъ народъ има нужда отъ дългосроченъ и евтинъ кредитъ.

Макаръ че лихвениятъ процентъ е намаленъ отъ Земеделската банка отъ 12% на 10%, всички кооперации даватъ кредити на тѣхнитѣ членове само съ 1½%. Но смѣтате ли вие, че при 10% лихва може да се подобри положението на задължителитѣ земеделци или на тѣзи, които иматъ нужда? Не е ли дошло крайно време да се вникне въ интереситѣ на голѣма частъ отъ българското производително население и да го улесни съ единъ дългосроченъ и евтинъ кредитъ подъ формата на ипотечаренъ

заемъ? Сметате ли, че при 10% лихва може да съществува единъ земеделски стопанинъ, който има едно задължение отъ 50—100 хиляди лева, когато неговото производство е обезценено съ 50—60%? Сметате ли, че този земеделецъ нѣма следъ 5—6 години да стане кръгълъ пролетарий? Ние сме длъжни да констатираме това положение и да ви молимъ да вземете въ съображение всичко това, което ви се изнася тукъ, и да вникнете въ положението на масата долу. Вие виждате днесъ съдията-изпълнителъ въ всички селища на България. Има ли пунктъ, където да не се продаватъ имоти на земеделски стопани? Знаете ли, че имоти, които струватъ 3—4 хиляди лева декарътъ, се продаватъ по 400—500 л. декарътъ? Шомъ се знае това, ако искате да стабилизирате положението на страната и ако искате да помогнете тѣзи, които иматъ нужда, вие, г. министре на правосъдието, заедно съ г. министра на финансите и съ г. министра на земледелието ще трѣбва да сезирате народното представителство съ единъ законопроектъ за даване на нуждаещитъ се стопани евтини и дългосрочни заеми. Ще трѣбва българскиятъ земеделецъ-стопанинъ, при това обезценяване на производството му, да бѣде снабденъ съ евтинъ и дългосроченъ заемъ, че да не става нужда да му се продава имотътъ на безценница. Мога да ви наведа маса примѣри, мога да ви посоча маса хора, заборчѣли за вършачки и трактори, купили вършачка за 500—600 хиляди лева, употребявали я една, две години, внесли 400.000 л. и сега за останалитъ 100—200 хиляди лева се продава вършачката и останалитъ имъ имотъ на безценница, за да може фирмата да си събере вземането.

Е добре, при едно такова положение, вие не подозирате ли, че като се изпълне земята отъ ржцетъ на тѣзи, които сѣж притежавали досега, че като дойде до отчаяние българскиятъ земеделецъ и занаятчия, идва другата опасност, отъ която вие се страхувате и пазите България — болшевизмътъ? Въ сѣщностъ вие насърчавате тая опасност. Ами вземете въ съображение лихвитъ на Западъ. Вижте въ Дания и Белгия какъвъ лихвенъ процентъ иматъ за земеделскитъ и производствени съеове. Вие ще видите, че тамъ лихвениятъ процентъ е само 2—3%. У насъ земеделецътъ стопанинъ взема отъ държавнитъ банки, популярнитъ банки и отъ кредитнитъ кооперации дари при 12% лихва, а отъ частнитъ банки и отъ лихваритъ, като започнете отъ 16%, та достигнете до 50%. Грижата за снабдяване съ евтинъ и дългосроченъ кредитъ на българския земеделецъ-стопанинъ трѣбва да легне изключително върху плещитъ на българската държава, като се направи нужното още сега, въ тази последна сесия на Камарата. Отъ името на земеделската парламентарна група ние ви кажимъ, за доброто на България, за доброто на българския селянинъ и занаятчия, сезирайте Народното събрание съ единъ новъ законопроектъ или разширете законопроекта, внесенъ отъ г. Пшдарева, за да се облекчи до известна степенъ положението на тѣзи, които сѣж задлъжняли, за да не имъ се продаватъ имотитъ на безценница.

Ние сме дълбоко убедени, че вие нѣма да сторите това. Ние четемъ въ вестницитъ вашитъ министерски постановления и решения и можемъ да заявимъ, че вие не можете да се похвалите, че има министерско постановление или решение, което да се е почувствувало и да е облекчило положението. Вие защитавате капиталиститъ, които сѣж нѣкодицина въ България, и заглъгвате голѣмото мнозинство отъ българския народъ, като му обещаваме днесъ, че ще вземете едно мѣроприятие утре, че ще вземете други мѣроприятия, като приемате закони, които, обаче, нищо добро не донасятъ. Понастоящемъ се прилага законътъ за закупуване зърнени храни, обаче голѣма частъ отъ земеделцитъ не притежаватъ зърнени храни, а другата частъ, която има, ги продава за посрещане на своитъ нужди и за плащане на данъцитъ. Но единъ стопанинъ, който има да дължи данъкъ отъ 4—5—6 хиляди лева, той има и задължения къмъ частни лица, възлизати на 50—60—100 хиляди лева. За този земеделецъ-стопанинъ трѣбва да се погрижимъ, като създадемъ законъ за освобождаването му отъ задълженията къмъ частни лица.

Председателъ: Има думата народниятъ представител г. Илия Януловъ.

И. Януловъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Този законопроектъ, който определя максималната лихва, е свързанъ съ стопанството, съ цѣлата наша система, следователно, ние ще трѣбва да погледнемъ на него не-юридически, но стопански-финансово, и да съжаляваме, че се внася отъ министра на правосъдието, а не се внася отъ министра на финансите. Споредъ мене, законопроектътъ е финансово-стопански, защото неговата

юридическа страна е второстепенна. Би трѣбвало този законопроектъ да се внесе наредъ съ други законопроекти, които да образуватъ една цѣла система отъ мѣроприятия. По поводъ тоя законопроектъ азъ ще искамъ да се дадатъ нѣкои обяснения по сѣдбоносни за страната въпроси, съ които ще започна.

Въ нашата страна, знае се, стопанската криза се е задълбочила. За намалението на стопанската криза е необходимо — и затова се говори отъ две години насамъ — намаление на лихвения процентъ. Има решение на Министерския съветъ отъ месецъ юний 1930 г. за намаление сконтовия процентъ на Българската народна банка. Тогава се мислѣше, че ще се намали на 8%. Азъ питамъ г. министра на финансите, защо до вчера, до 29 януарий 1931 г., решението на Министерския съветъ оставаше незачетено отъ управителния съветъ на Българската народна банка? Този фактъ е свързанъ съ силата на държавната власт, и затуй азъ мисля, че министърътъ на финансите е длъженъ да даде по него обяснение. Отъ друга страна, желателно е сѣщо така да ни се каже, защо намалението на сконтовия процентъ на Българската народна банка е съ 1% — отъ 10% на 9%? Вие ще ме запитате: защо да бѣде намаленъ съ 2%, съ 3%? Ако вие тѣй ме запитате, азъ ще ви отговоря: защо да не бѣде съ 2%, защо да не бѣде съ 3% намаленъ? Но защо да бѣде съ 1%, защо да се намали само на 9%, вие не можете да ми отговорите. Би трѣбвало да се намали най-малко съ 2%, даже съ 3%, защото никога сконтовитъ проценти на емисионнитъ банки въ цѣлия свѣтъ не сѣ достигали до такива високи размѣри. Никога лихвата на парата въ Парижъ, въ Нью-Йоркъ не е достигала до 2%, въ Берлинъ — 3%, въ Швеция — 3%, въ цѣлъ свѣтъ — 5—6%, въ балканскитъ държави 6½—7%. Изключение на цѣлото земно кълбо прави България, където е 10% лихвата на емисионната банка! Възражението, че нашиятъ левъ не билъ стабиленъ, не може сега да се поддържа сериозно не само заради туй, че следъ сключване на стабилизационния заемъ и следъ създаване на закона за Народната банка отъ 1928 г. и закона за стабилизирание на лева не може и съмнение да има формално, юридически за стабилността на лева, но и по сѣщество не може засега да има такова съмнение, г-да, защото приключихме 1930 г. съ активно салдо 1.650.000.000 л., януарий месецъ 1931 г. приключихме съ 150.000.000 л. активно салдо. Азъ не се радвамъ на това активно салдо, то говори за едно ненормално състояние на нашето стопанство. Намалението на вноса отъ 8.200.000.000 л. на 4.200.000.000 л. презъ 1930 г., г-да, не е нѣщо добро; то показва, че покупателната сила на българския народъ е намалѣла извънредно много; то внася едно разстройство въ международнитъ ни отношения. Но отъ гледна точка стабилността на лева, слава Богу, г. Ляпчевъ, трѣбва да каже, че туй намаление на вноса е добре дошло. Българскиятъ левъ отъ гледна точка на вноса и на износа, на търговския балансъ, на активното салдо, можемъ да кажемъ, е стабиленъ. Азъ зная, че има подводни скали, въ които българскиятъ левъ може да се разбие; азъ зная, че платежниятъ ни балансъ не е така активенъ, както е търговскиятъ ни балансъ, че той досега е билъ все пасивенъ; азъ зная, че плащанията, репарационни и други, все повече отегчаватъ нашето положение. Това е фактъ, но дадохте ли въ Женева изложение, че ние не можемъ да плащаме вече репарации? Възползувахте ли се отъ чл. 16 на спогодбата отъ 1926 г., за да заявите, че е време вече да стане едно спиране на валоризацията на предвоеннитъ дългове? Азъ бихъ желалъ да видя една борба съ лудитъ претенции на гърцитъ, съ безумнитъ искания, които трѣбваше да дойдатъ до ad absurdum, за да се види докъде победителитъ искатъ да доведатъ нещастieto на България. Но въпрѣки всички тѣзи съображения, несъмнено е, че възражението за не-стабилността на българския левъ не можеше и не може да възпира намалението на сконтовия процентъ на Българската народна банка.

Ето защо, въ свързка съ този законопроектъ, азъ ходатайствувамъ предъ министъръ-председателя г. Ляпчевъ да подействува съ своя авторитетъ на президентъ и на икономистъ за намалението на сконтовия процентъ, още повече, че въ официални изложения е казано, че намалението на сконтовия процентъ на 9% не е окончателната дума на Българската народна банка за тази година и че тя може да слѣзе и по-долу. Азъ се лаская да мисля, че и той сподѣля възгледа на стопанскитъ съсловия за значението на намаления сконтовъ процентъ и ще подействува за неговото още по-голѣмо намаление, и тогазъ чакъ да се яви съ тоя законопроектъ г. министърътъ на правосъдието за фиксирането на максималната разлика

между сконтовия процент на Българската народна банка и договорната максимална лихва.

Като вземем пред вид това, че преди войните сконтовият процент беше 8%, а законната лихва беше 12%, не можем ли да се съгласим тази разлика и сега да бъде равна на 4, а не на 5 пункта? Азъ нѣма да дира доказателства другаде, освенъ въ мотивитѣ на самия законопроектъ. Г. министърътъ на правосъдието съ една ирония, която му прави честь, изрично казва, че всички голѣми банки спокойно могатъ да се задоволятъ съ една разлика отъ 4%, ако не сѣ отрупани съ извънредно голѣми директорски заплати. Слава Богу, дано да се сѣятъ! Неговиятъ камъкъ е хвърленъ много сполучливо. Азъ зная, че ние съ законъ не можемъ да действаме на тѣзи банки. Може би на Ипотекарната банка можемъ, и би трѣбвало да действуваме, защото, ако е истина, че директорътъ ѝ взема 150—160 хиляди лева на месецъ, поддиректорътъ ѝ — 80—90 хиляди лева, помощникътъ на помощника — 40—50 хиляди лева — това нѣщо не се опровергава досега — действително, това е единъ скандалъ.

П. Анастасовъ (с. д): И само този ли е?

И. Януловъ (с. д): Азъ зная, че г. Ляпчевъ ще ми отговори: тази банка е автономна. Понеже въ основния ѝ капиталъ има държавни пари, въздействието на държавата е необходимо. Колкото се касае до частнитѣ банки, хубаво е направено, че въ законопроекта е направена една алюзия, едно намекване, че директорскитѣ заплати, респ. разточителството въ организацията на тѣзи банки, влияятъ за разликата между сконтовия процентъ и максималната договорна лихва и, следователно, даванитѣ досега 6% разлика до голѣма степенъ сѣ отивали само за извънредно голѣми директорски и други подобни заплати. Туй признание отъ страна на публичната власт, което нѣма да се опровергае и отъ страна на Народното събрание, трѣбва да послужи като едно обществено изобличение на това голѣмо разточителство. И много права е мисълта на германския райхсканцлеръ, който казва: „Искате икономии само отъ държавата? Г-да! Недейте мисли, че тѣ сѣ достатъчни; правете ги въ всички обществени учреждения, правете ги и въ частнитѣ учреждения“. Тази мисълъ е напълно издържана. Азъ не искамъ да правя игра на думи. Азъ цитирамъ мотивитѣ на законопроекта, за да се види, че разликата може да бъде 4 пункта. Това е едно общо съзнание, което и въ мотивитѣ на законопроекта се признава. Но казва се още въ мотивитѣ, че за малкитѣ провинциални банки 4 пункта е малко. Ако г. министърътъ успѣе да ни докаже въ комисията, че за малкитѣ провинциални банки тази разлика е малка, нека има две разлики: едната да бъде 4, другата да бъде 5 пункта. Когато Вие, като министъръ на правосъдието, признавате, че 4 пункта сѣ достатъчни за голѣмитѣ банки, че 5 пункта значи единъ общественъ финансовъ развратъ, понеже отива за извънредно голѣми директорски заплати, тогава може да предвидимъ две разлики. Но азъ поддържамъ, че 4 пункта, г-да, сѣ достатъчни и тогава можемъ да се върнемъ къмъ онова, което е било въ нормално време, преди войнитѣ, а именно договорна лихва максимумъ 12%, както е било въ течение на толкова години, и сконтовъ процентъ 7—8%. Тогава ще можемъ да кажемъ на българското общество, че правителството внесе единъ законопроектъ, съ който горе-долу се възстановява нормалната цена на паритѣ, на лихвата на заемитѣ.

Нѣкои отъ господата се впуснаха да говорятъ по въпроса за дългосрочния земеделски кредитъ. Азъ напълно сподѣлямъ тѣхната мисълъ, но, обичайки да се придържамъ въ рамкитѣ на законопроектитѣ, които се разглеждатъ, азъ сега нѣма да засегна този въпросъ. Въ рамкитѣ на законопроекта ние можемъ да говоримъ само по тия въпроси, по които азъ си казахъ думата.

Въ заключение ще кажа, че не само трѣбва да се върнемъ къмъ нормалната довоенна лихва, но поради сегашното изключително състояние на нашето стопанство, което се нуждае отъ единъ кредитъ — това първо — и второ, поради свършеното спадане на цената на парата въ чужбина, азъ смѣтамъ, че можемъ да слѣземъ и подъ нивото на довоенната нормална лихва. Значи, по тия две специални причини ние бихме могли да претендираме да има едно намаление на максималната договорна лихва и подъ 12%. Това, безъ съмнение, е единъ въпросъ на пожелание. А онова реално, което азъ предлагамъ отъ името на парламентарната ни група, то е: процентитѣ да бъдатъ 8 и 12, като разликата бъде равна на 4.

Като скромненъ деецъ въ финансовата и икономическата областъ, азъ трѣбва да кажа, че трѣбва да ни

боли сърцето, дето Балканитѣ още ги смѣтатъ за вулканически, дето още смѣтатъ, че на Балканитѣ не съществува никаква стабилност. Министърътъ на финанситѣ въ Парижъ завчера въ парламента заяви: „Г-да! Ние държимъ дебитори, длъжници, и отъ това мѣсто азъ заявявамъ, че ние нѣма да бъдемъ възискателни къмъ нашитѣ длъжници. Ние държимъ длъжници съ 2½% максимумъ — 3—4“. Разбира се за длъжници въ Франция. Азъ зная, че и на Германия нѣма да дадатъ заемъ съ 4% лихва, но тукъ, на Балканитѣ, се чудятъ какви голѣми лихви да искатъ. Ако вие отидете въ Франко-българската ипотекарна банка тукъ, въ София, вие нѣма да получите ипотекаренъ заемъ съ лихва по-долу отъ 14%.

Р. Василевъ (д. ст): Съ 10%.

И. Януловъ (с. д): Точно преди единъ часъ азъ имахъ разговоръ съ директора на Франко-българската ипотекарна банка. И когато го запитахъ: г. директоре, защо лихвата на вашия капиталъ е 14%, нали има намаление на сконто, Вие имате чисто французки капиталъ, а въ Франция сконто е 2½%, той ми каза: „Г. Януловъ! Вие най-добре ще си отговорите на този въпросъ; недейте ме пита“. И азъ го разбрахъ добре: тая банка, която еклонъ отъ друга банка въ чужбина, не опредѣля процента на лихвата.

Голѣмата нестабилностъ у насъ, за която допринася цѣлата наша политическа бъркотия, цѣлата наша стопанска и финансова неуредица, влияе на голѣмината на лихвата и отъ това има една загуба за националното стопанство отъ стотици милиони лева. (Ржкоплѣскания отъ социалиститѣ)

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Илия Георговъ.

И. Георговъ (р): Г. г. народни представители! Съ сегашния законопроектъ се гонятъ две цели. Отъ една страна, се гони целта да се понамали лихвениятъ процентъ на заемитѣ отъ частнитѣ банки, като се предлага, щото лихвениятъ процентъ да не надминава съ повече отъ 5 единици сконтовия процентъ на Българската народна банка, който сега е 9%. Безспорно е, че ако може — а трѣбва да може — да се намалятъ разходите въ частнитѣ банки, тогава процентътъ на договорната лихва за заемитѣ отъ тия банки може да се намали на 12%, както беше преди войнитѣ. Даже би могълъ да се намали още повече. Отъ друга страна, съ този законопроектъ се насърдчава лихварството у насъ. Съ закона отъ 30 априлъ 1927 г. се даваше право на ония длъжници, които сѣ задължили да плащатъ за своитѣ дългове лихва по голѣма отъ законната, да изискватъ обратно онова, което сѣ задължили да плащатъ въ повече. Сега, обаче, съ § 4 отъ настоящия законопроектъ, това право на длъжниците се отнема. Естествено е, че като се отнема това право, въ бъдеще ще се възбуди у лихваритѣ едно стремление да надвишаватъ законната лихва съ надежда, че ще се намѣри пакъ едно законодателно тѣло, което ще отнеме правото на длъжниците да изискватъ обратно онова, за което доброволно сѣ задължили въ повече. Това нѣщо по никакъвъ начинъ не трѣбва да се допуша и затова § 4 отъ този законопроектъ ще трѣбва да се изхвърли. Азъ просто се учудвамъ защо г. министърътъ на правосъдието е въмъкналъ този § 4 въ законопроекта. Съ този § 4 още веднѣжъ се подчертава, че бившитѣ народници покровителствуватъ лихварството. За да може да се опровергае това, г. министърътъ на правосъдието непременно ще трѣбва да се съгласи да се изхвърли отъ законопроекта § 4.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Калоянъ Маноловъ.

К. Маноловъ (зан): Г. г. народни представители! Азъ вземамъ думата, за да искамъ да бъдемъ уреденъ въпросътъ за ипотечния кредитъ, който още е въ Народната банка и не е прехвърленъ къмъ Ипотекарната банка. Вие знаете, че следъ войнитѣ отъ Народната банка се сключваха ипотечни заеми при 11 и 12% лихва. Следъ новия законъ за Народната банка тия заеми се прехвърлиха къмъ Ипотекарната банка, но нѣкои отъ тѣхъ още стоятъ при Народната банка. При днешното намаление на лихвения процентъ на Народната банка, анюитетитѣ на тия ипотечни се погасяватъ при лихва 12%.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да нѣмате грѣшка, г. Маноловъ. Вие сигурно не правите разлика между залогъ и ипотека. Всички ипотеки отъ Народната

банка се прехвърлиха въ Ипотеканата банка, освенъ несигурнитъ.

К. Маноловъ (зан): Не сж прехвърлени всичкитъ, г. министър-председателю! Всички заеми срещу ипотеки си оставатъ въ Народната банка.

А. Пиронковъ (д. сг): До 1 януарий т. г. трѣбваше да бждатъ ликвидирани.

К. Маноловъ (зан): И тѣхниятъ процентъ остава сж-ниятъ, какъвто е билъ при сключването на договора — 12%. По този въпросъ именно не се казва тукъ нищо.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ (Възражава нѣщо)

К. Маноловъ (зан): Така е, провъоете и ще видите, че и днесъ има ипотеки, останали въ Народната банка.

А. Пиронковъ (д. сг): До 1 януарий т. г. сж ликвидирани всичкитъ. Следъ това сж прехвърлени въ Земледѣлската банка.

Р. Василевъ (д. сг): Като кореспондентъ на Ипотеканата банка, Народната банка пакъ ги прибира.

К. Маноловъ (зан): Всеаки за лихвата на тия заеми не се говори нищо тукъ. Азъ намирамъ, че трѣбва да се уреди и този въпросъ, като се намали процентътъ и на тия ипотечни заеми, като за аюнтетитъ имъ се плаща единъ процентъ равенъ на новия сконтовъ процентъ на Народната банка — 9%.

Азъ ще повдигна и другъ единъ въпросъ. Макаръ сконтовиятъ процентъ на другитъ емисионни банки — французката, английската и др. — да е опредѣленъ на много ниско ниво, въ тамошнитъ частни банки се намиратъ винаги кредити съ по-низкъ лихвенъ процентъ, а у насъ е тѣкмо обратното — частнитъ банки винаги даватъ заеми съ по-голямъ процентъ отъ сконтовия. Самъ г. министърътъ на правосъдието твърди въ мотивитъ, че частнитъ банки могли да се задоволятъ съ 4% надъ сконтовия процентъ на Народната банка, но, въпрѣки това, азъ съмъ увѣренъ, че нито съ една стотинка тѣ нѣма да намалятъ законната лихва отъ 14%. Азъ лично съмъ плащаль 24% на нѣкои банки и когато имъ заявявамъ на гишетото, какъ може това нѣщо, тѣ казватъ, че взематъ само 16%.

Министъръ д-ръ К. Милановъ: Това, което казвамъ въ мотивитъ, се отнася до голѣмитъ банки.

К. Маноловъ (зан): Г. министре! Г. Януловъ казва, че Вие правите алюзия, че 4% е достатъчно. Азъ Ви казвамъ, че една частна банка нѣма да намали своя лихвенъ процентъ нито съ една стотинка по-долу отъ 14%. Ако може, щѣ вземе повече, а не по-малко. Затова нека се приеме предложението, което се направи: за голѣмитъ банки да бжде 4%, а за малкитъ — 5%. Това е справедливото решение на въпроса.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Хаймъ Фархи.

Х. Фархи (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Имамъ честта за пръвъ пѣтъ да се явя на тая трибуна по единъ въпросъ, който действително засѣга интереситъ на съсловието, отъ което азъ изхождамъ. Лихвата, г-да, е единъ ножъ съ две остриета и има много голѣмо значение за стопанския животъ. Когато нашата Народна банка преди две години намали своя лихвенъ процентъ, това стана противъ разбирането на търговското съсловие у насъ, съ това не се направи услуга на търговското съсловие, отъ това, както знаете, то пострада. Недейте забравя, че процентътъ на лихвата зависи отъ много обстоятелства въ стопанския животъ. Когато търговията и индустрията се развиватъ нормално и когато рискътъ е по-малкъ, тогава самитъ банки отиватъ и търсятъ по магазинитъ и фабрикитъ клиенти, на които да дадатъ своитъ пари, защото не могатъ да ги държатъ въ своитъ каси, а трѣбва да ги оползотворятъ. И когато намѣрятъ сигурни клиенти, макаръ вие да сте предвидили въ закона 20% лихва, тѣ ще взематъ 12, 10 и 8%.

Азъ мога да ви увѣря, че и днесъ, когато пласирането на капитала не е толкова сигурно. . . .

П. Анастасовъ (с. д): Защо?

Х. Фархи (д. сг): По този въпросъ ще говоря при другъ случай. Смѣтамъ, че не трѣбва да се свързватъ тия два въпроса, защото сж доста сложни. Понеже днесъ разглеждаме въпроса за лихвения процентъ, азъ ще се спра само на него. И днесъ има банки, които, въпрѣки че официалниятъ процентъ е 16%, взематъ по-малка лихва.

Т. Константиновъ (нац. л): Има и произволи на частни банки и лихвари. Капиталътъ е по-силенъ и затова се налага контролъ отъ страна на държавата. Когато лихвата застрашава цѣлото стопанство, тогава държавата трѣбва да се намѣси.

Председателъ: (Звъни) Г. Константиновъ! Вие казахте своята речъ.

Х. Фархи (д. сг): Извинете, колега, смѣтамъ, че азъ говоря сега. — Та казвамъ, че и днесъ, когато законътъ дава право на банкитъ да взематъ 16% лихва, ако единъ клиентъ е солиденъ, може да получи пари съ 10—12%.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: И получаватъ.

Х. Фархи (д. сг): Азъ зная много такива случаи. Тѣй че това, което пледира моятъ старъ приятелъ г. Януловъ, ще бжде много добро нѣщо, когато се нормализира, както и почва да се нормализира, нашиятъ стопански животъ лека-полека. Но, безспорно, единъ предѣлъ на лихвата трѣбва да се постави, защото както има съвѣстни хора банкери, така може да има и безсѣвѣстни лихвари. Толкозъ по отношение процента на лихвата.

Ще се спра малко повече на измѣнението въ § 4. Азъ съмъ не съмъ съгласенъ по този въпросъ съ моя колега отъ Търговската камара г. Поповъ. Преди всичко, съ огледъ на днешното положение, сегашниятъ законъ е несправедливъ отъ много страни. Кѣмъ даденитъ мотиви отъ г. министра на правосъдието азъ ще прибавя още единъ мотивъ, който е решителенъ. Законоположението, което дава право на длъжницитъ, които въ миналото сж платили повече лихви, да си ги искатъ обратно, е несправедливо, защото не наказва тѣзи, които сж взели повече лихва, а наказва съвсемъ невинни хора. Какъ? Ще ви обясня. Една акционерна банка презъ 1921/22 г. е давала капитали съ голѣма лихва. Обаче акциитъ се движатъ. Тогава едни акции може да сж били въ мои ръце и азъ съмъ спечелилъ отъ това, което е взето въ повече отъ длъжника; следъ три години моитъ акции минаватъ въ Х и длъжникътъ тогава предявява своята рекламация. Кой ще плаща? Този, който нѣма абсолютно никаква вина.

Б. Павловъ (д): (Казва нѣщо)

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Не е въпросътъ тамъ.

Б. Павловъ (д): Разбирамъ кжде е въпросътъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Ако лихвата бѣше незаконна, тогава право е да се накаже онзи, който я взема. Но азъ ще ви обясня какъ стои въпросътъ.

Б. Павловъ (д): Всѣка лихва въ повече отъ опредѣлената договорна лихва е незаконна.

Министъръ д-ръ К. Милановъ: Въ закона за задълженията и договоритъ е уреденъ този въпросъ.

П. Анастасовъ (с. д): То е известно, че Вие сте представителъ на банкитъ!

Х. Фархи (д. сг): Г. г. народни представители! Ще изтъкна и другъ единъ мотивъ противъ това законно положение, прието въ сегашния законъ. На много длъжници се направи мечешка услуга съ него. Ще ви кажа защо. Азъ познавамъ търговци, които работѣха много добре въ миналото, но поради това, че се намираха въ криза, поискаха да използватъ това положение на закона и поискаха отъ банкитъ да имъ върнатъ онова, което имъ бѣ взето въ повече. Обаче тия търговци днесъ нѣматъ кредитъ за една стотинка никжде и не могатъ да вършатъ своята работа по-нататкъ.

И. Куртевъ (нац. л): Вчера се заведе противъ банката „Афталионъ“ дѣло за 960.000 л. надвзети лихви на самоубилия се яйчаръ Моше Соломоновъ отъ Шуменъ.

Х. Фархи (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ не се качихъ на тая трибуна да защитавамъ интереситъ на

банкеритъ. Азъ говоря по принципъ. Може би и азъ съмъ страдалъ отъ такива банки, но понеже съмъ тамъ да продължа своята търговия, затуй ви казвамъ примѣри, които знамъ отъ моята практика. Заради единъ не бива да страдатъ 150 души въ България. Понеже искаме да създадемъ единъ законъ, който да бѣде еднакво полезенъ за цѣлото българско гражданство, отдѣлнитъ случаи не могатъ да ни служатъ за основа, върху която да градимъ закона.

И. Куртевъ (нац. л.): Не единъ случай има.

Б. Павловъ (д.): Довѣрието е най-вѣрховното благо въ една правова държава.

Х. Фархи (д. сг.): Именно, защото така разсъждавамъ, затуй съмъ тамъ, че не трѣбва да се създаватъ такива закони, които, вмѣсто да принесатъ полза, могатъ само да ни вредятъ. И азъ съмъ тамъ, че това измѣнение, което се прави съ § 4 на законопроекта, е много добро. И още по-добро ще бѣде, ако действително нашето стопанско положение още повече се нормализира. Това измѣнение нѣма да бѣде добро само за онѣзи търговци, за онѣзи дебитори, които биха се отнесли до банцитъ за заеми, но които не заслужаватъ заеми. Каквито и закони да създадете, понеже на търсителя на заемъ трѣбватъ пари, той по единъ или другъ начинъ ще нагласи работата съ лихваря и пакъ ще вземе пари, макаръ и съ 30—40%. Шомъ е така, недейте поне узаконява да се иска обратно надвзетото въ повече, защото това ще принесе само вреда за нашия стопански животъ.

П. Анастасовъ (с. д.): Значи, банцитъ сѣ внесли и могатъ да заобикалятъ законитъ въ страната и да изнудватъ длъжницитъ.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Александъръ Пиронковъ.

А. Пиронковъ (д. сг.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ за лихвения процентъ, който се слага днесъ на разискване, е твърде важенъ, защото е свързанъ съ стопанския животъ на страната. Не може тъй лесно да се дохожда до заключение, че лихвения процентъ можемъ по своя воля или по свое настроение да го измѣнимъ. Г. Януловъ спомена за лихвения процентъ въ Франция — че билъ необикновено низкъ, че падналъ понизко, отколкото е билъ преди войната. Доколкото си спомнямъ, въ Парижъ, въ Берлинъ, въ Лондонъ и преди войната много пѣти е имало случаи лихвениятъ процентъ да бѣде 2%. Лихвениятъ процентъ е спадналъ и въ други страни, обаче спадналъ е по обективни причини. Първо, защото е създаденъ известенъ стопански стабилитетъ и, второ, защото има извънредно голѣмъ излишекъ отъ пари. Обаче 2% взема Сконтовата банка въ Парижъ за заеми въ Парижъ, въ Франция и за краткосрочни заеми — за месецъ, за два, за три най-много. Ако поискате заемъ за година, две, три, ако поискате пари, за да ги пласирате вънъ отъ Франция, лихвениятъ процентъ се покачва. Това се отнася не само за Франция, но и за всички държави, безъ изключение, включително и Америка, която разполага сега съ най-много свободни сѹми.

И въ самата Франция понѣкога сконтовиятъ процентъ, по обективни стопански причини, се качва на 5 и 6%, а вие си спомняте, че само преди една година въ Англия сконтото достигна до 7%, нѣщо незапомнено въ продължение на повече отъ 100 години, за да се разбере, че сконтовиятъ процентъ се опредѣля не само въ зависимостъ отъ наличността на паритъ, но и отъ маса други обективни условия. Така е и у насъ. Паритъ, които въ Франция се даватъ съ 2—3%, отидоха подъ формата на държавни заеми въ България, въ Ромъния и въ други страни, които сѣ далечъ отъ Парижъ, съ 8½%. Вие виждате, че Софийската община само преди единъ месецъ искаше да сключи заемъ, но не ѝ се направи предложение за заемъ съ лихва по-ниска отъ 10%. Говорейки за България, ние трѣбва да запомнимъ единъ фактъ — че за дълги години още ще имаме нужда отъ чужди капитали и че, когато ще опредѣляме процента на лихвата, не можемъ да изпуснемъ изъ предъ видъ какъвъ пласментъ има чуждиятъ капиталъ въ България, при какви условия можемъ да го имаме пласиранъ въ частни заѣмления, и че ако измѣнимъ тия условия, нѣма ли да станемъ причина да бѣде изтегленъ чуждиятъ капиталъ и какви ще бѣдатъ стопанскитъ последици за страната отъ това. Не веднѣжъ се изнесе въ печата, че чуждитъ банки иматъ пласирани въ България между 6 и 8 милиарда лева. Ние не можемъ да не мислимъ за тѣзи чужди сръдства, които сѣ пласирани у насъ. Ако ние опредѣлимъ лихвения процентъ,

който ще отнеме възможността за този пласментъ въ страната, ние ще изгонимъ чуждия капиталъ и ще предизвикаме криза стопанска, ще предизвикаме криза парична и тогава ще имаме лихва много по-висока, отколкото я желаемъ днесъ.

По отношение лихвения процентъ не може да се откаже, че Демократическиятъ сговоръ винаги е билъ внимателенъ, винаги е полагалъ грижи за неговото намаление. Ние заварихме лихвения процентъ 24, който бѣше признатъ отъ всички безъ всѣкакъвъ законъ и никой не протестираше. Даже въ Парламента не се повдигаше въпросъ за него. Когато обективнитъ условия позволиха, този процентъ падна на 18%; ние съ законъ го намалихме на 16%. Днесъ има обективни причини да намалимъ този лихвения процентъ още и ние го намаляваме. Това не може да се откаже, това трѣбва да се подчертае. За въ бѣдеще, когато обективнитъ условия позволятъ, ние ще го намалимъ още. Въ 50-годишното съществуване на България официалната лихва бѣше 8%, договорната — 12%. И сега ние отиваме пакъ къмъ тия проценти. Какъ можемъ днесъ, когато още нѣмаме възстановени много работи въ нашия стопански животъ, да искаме да отидемъ къмъ лихва 5%, да отидемъ да се изравнимъ съ Франция, Англия, Белгия и други? Явно е, че такова едно положение, такова едно искане е несериозно и то не може да бѣде уважено. И който да бѣде на тази маса (Сочи министерската маса) нѣма да го уважи.

Законопроектътъ, който се предлага, е едно отиване напредъ, но азъ мисля, че съ огледъ на стопанскитъ условия, съ огледъ на това, че голѣмитъ банки въ София, които иматъ чуждъ капиталъ, даватъ пари вече съ 10—11—12%, следователно, нѣма опасностъ да се изпѣди чуждиятъ капиталъ; съ огледъ на банковитъ обичаи, споредъ които разликата между договорната лихва и сконтото не надминава 3%, 2½%, даже 2%, азъ съмъ тамъ, че можемъ да отидемъ къмъ 4% разлика между сконтото и договорната лихва. Тогава ние ще имаме 9 плюсъ 4 — 13% договорна лихва, а като намали Народната банка сконтовия процентъ на 8%, тогава ще имаме договорна лихва 12%, каквато сме имали въ продължение на 50 години. Ако условията позволятъ, можемъ да отидемъ и по-надолу. Ето защо азъ моля г. министра на правосѣдието да се съгласи, щото разликата между договорната лихва и сконтото да бѣде 4%.

Б. Смиловъ (нац. л.): Кажете нѣщо за § 4.

А. Пиронковъ (д. сг.): Да, ще кажа.

Г-да! Привлича ви се вниманието отъ § 4. Въ 1927 г., когато се гласува това постановление въ закона, което сега се измѣнява съ § 4, вѣрно е, че въ Парламента нѣмаше единодушие. Едни казаха, че трѣбва да съществува това постановление, а други — че не трѣбва да съществува. Азъ споменахъ, че договорната лихва бѣше и преди управлението на Сговора и при управлението на Сговора висока, 24%, но тоя високъ процентъ на лихвата се опредѣляше отъ риска, отъ страха за обезценяването на парата и отъ липсата на капиталъ. Тогава никой не спорѣше, никой не протестираше, че лихвата била 24%. Имаше тогава едно мъдчливо съгласие отъ всички, които се ползуваха отъ банковитъ капитали, че лихвата може да бѣде толкова висока, което се дължеше на факта, че тогава печалбитъ бѣха по-голѣми, по-лесно се добиваха и можеха да се посрѣщатъ тия високи лихви. Обаче Парламентътъ прие въ 1927 г., съ закона противъ лихвоимството, да стане ревизия, и хората, които сѣ платили високи лихви, които иматъ право на тази ревизия, сѣ заведо процеси. Азъ виждамъ, че въ законопроекта въпросътъ е разрешенъ така: свършенитъ дѣла и спогодбитъ не се засѣгатъ отъ новото постановление, обаче се засѣгатъ дѣлата, заведени и несвършени, които сѣ много. По заведенитъ процеси сѣ направени разходи, ангажирани сѣ дветѣ страни и тѣ не могатъ да бѣдатъ прекратени, тѣхното положение трѣбва да бѣде уредено. Азъ мисля, че най-добре е да се каже въ закона, че за въ бѣдеще такава ревизия не може да се търси. Понеже законътъ е отъ материално естество, спечеленитъ процеси оставатъ въ сила, а тѣзи, които сѣ заведени, ще трѣбва да продължатъ, за да се довършатъ. Обаче преди съществуването на този законъ и преди 1920 г. съществуваха положение, че щомъ лихвата надвишава договорната и законната лихва, ревизия може да се допусте и бѣше допущана. Сега, азъ казвамъ, че нѣма защо да се връщаме назадъ. Всички презъ туй време, отъ 1920 г. до 1927 г., мъчливо не сѣ ползували, съ огледъ на стабилитета на кредита, отъ това право на ревизия, защото се е съзнавало отъ всички, че не може да бѣде другояче.

Моето мнение е, че трябва да се изхвърли оная фраза, която говори за спечелени процеси, и тогава, прилагайки принципът на правото, въ бъдеще няма да се допуска ревизия за надвзети лихви от 1920 г. до 1927 г. Заведените процеси ще си останат, ще се ликвидират, защото иначе бихме много забъркали положението, ако, след като имат придобити права гражданите, вземем да ги отнемем.

Съ тия поправки аз мисля, че законопроекът може да се приеме, защото ще създаде условия за облекчение на всички стопански сфери. (Ръкоплъскания от някои сговористи)

Председателът: Има думата народният представител г. Станю Златевъ.

С. Златевъ (з. в): Г. г. народни представители! Вземам думата, за да задам един въпрос на г. министра на правосъдието. Според § 4 на внесенния законопроект никой, за времето от 1920 г. до влизането въ сила на закона против лихвоимството през 1927 г., не може да изисква назад платеното от него въ повече за лихва.

Г. г. народни представители! Въ моя околийски център, гр. Разград, съществува една частна банка повече от 35 години. На много хора услуги, много „благодейния“ направи. Един от тия благодетелствувани, като взел около 20.000 л., за 2—3 години се навъдди и станали 80.000 л.! Отива той и се оплаква на полицията. Полицията направи един внезапен обиск на този „благодетел“ и намира двойни тефтери: едни за контролните финансови власти и други за себе си. И какво излезе? Не 16%, законната лихва, не 18 и 20, а 24 до 30% лихва е вземал. Дълото и досега е въ съдилището. През тази банка сж минали хиляди и хиляди хора, които сж ограбени разбойнически при съществуването на закона против лихвоимството. Аз питам г. министра на правосъдието, който освобождава тия „благодетели“, за да не може никой да подири смътка от тях и да си иска обратно незаконно ограбената от тях лихва: неговият подведомствен окръжен съд ще осъди ли този банкерин да върне милионите или милиардите, които е ограбил от този народ въ разстояние на 20—30 години, или ще го осъди да плати нѣкакви 20-30-50 или 100 хиляди лева глоба и ще го тури да лежи въ затвора една-две години? Съ туй изплащат ли се грѣхове на този престѣпник? Самият автор на тия престѣпления, поради сърдцебиене, внезапно умрѣ. Вие съ настоящия законопроект не давате възможност на всички ограбени хора да си искат обратно ограбеното по такъв разбойнически начин. Само той ли е или тѣ сж много? Благодарение на тия кожодери, които сега искате да покровителствувате, много семейства сж опропадени, много хора сж оставени на улицата. Г. министре! Ще направите една мечешка услуга на тия хора, които искате да освободите от лихварството.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Нищо подобно няма.

С. Златевъ (з. в): Какъ да няма? — Ето защо аз ви моля да махнете § 4, ако искате да направите нѣщо добро на хората, които сж страдали от тия разбойници. (Ръкоплъскания от земеделците)

Председателът: Има думата г. министърът на правосъдието.

Министър д-ръ К. Милановъ: Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че като обсъждаме този законопроектъ, трябва да го обсъдимъ отъ две страни: отъ гледна точка чисто юридическа и като законъ отъ стопански характеръ. И заради това и ние и вие ще се спремъ на сконтовия процентъ, който дава нашата емисионна банка. Колкото се отнася до постановленията въ него отъ юридически характеръ, азъ ще се спра повече върху тяхъ. Но позволете ми да кажа нѣколко думи въ връзка съ мотивитъ, които съмъ далъ къмъ законопроекта, да ги допълня, да се разбере всичко и да бъдемъ начисто, защото иначе, докато целимъ единъ резултатъ, можемъ да постигнемъ другъ. И нека се разберемъ върху нормитъ, поставени въ законопроекта, като предварително заявявамъ, че не правя въпросъ законопроектъ да си остане тъй, както е редактиранъ дѣ тия си текстове — могатъ да се направятъ корекции съ огледъ на целта, която преследваме.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че когато разрешаваме единъ въпросъ за кредита, не трябва да се

отпускаме прѣкомѣрно да защитаваме само длѣжника, безъ да държимъ смѣтка да създадемъ кредитни институти, които да бѣдатъ въ състояние да даватъ кредитъ на нуждающитъ се земеделски, занаятчийски, търговски и въобще производителни елементи въ страната. Когато създавате единъ законъ, който цели да покровителствува длѣжника, заемателя, вие няма да дадете възможностъ да се създадатъ кредитни институти, когато тѣ не сж осигурени, при пласиране на своитѣ капитали взаимнообразно въ земеделството и търговията, че ще прибератъ своитѣ вземания. Много законодателни предложения отъ частенъ характеръ целѣха да ограничатъ правото на кредитора да поиска обратно дадената сума. Ами тогава кой ще бѣде толкова лудъ да си пласира паритѣ въ дълготраенъ кредитъ, който търсимъ ние?

Г. Драгневъ (з. в): Когато държавата разполага, тя да дава.

Министър д-ръ К. Милановъ: То е другъ въпросъ, съ какво разполага държавата. — Но въ всѣка благоустроена държава частнитѣ кредитни учреждения се крепятъ, за да действуватъ съвмѣстно за стопанското развитие на страната. А като ги ограничавашъ, трябва да дадешъ възможностъ, легитимнитѣ и справедливи искания на кредитора да бѣдатъ удовлетворени. Защото колкото е по-голямъ рискътъ, толкова кредиторътъ търси по-голямъ процентъ, за да навакса оная загуба, която би претърпѣлъ отъ несполучливи длѣжници.

П. Петковъ (нез): А за ограбванията?

Министър д-ръ Милановъ: За ограбванията туряме санкции въ закона. — Така че когато говоримъ за кредитъ, трябва да бѣдемъ справедливи поне къмъ създаденитѣ у насъ кредитни институти, които сж подъ прямия контролъ на държавата и държавната властъ и кѣдето мѣчно могатъ да се допуснатъ двата вида тефтери, за които говори г. Станю Златевъ. Възможно е да има такива, и затуй сме създали закона противъ лихвоимството, за да ги преследваме.

Г. Драгневъ (з. в): Не е възможно да ги преследвате. Ще ви кажа единъ случай, за да разберете, че е невъзможно да ги преследвате. Преди 20 дена продавахъ имота на единъ човѣкъ. Присѣствувахъ и азъ. — „Ще се обърна къмъ съда“ — казва човѣкътъ на другия — „защото ми вземашъ 60% лихва“. — Знаете ли какво му отговори другиятъ? — „Кой може, казва, да свидетелствува противъ менъ? Всички, които ще дойдатъ да свидетелствуватъ, ще изпаднатъ въ сѣщото положение, като тебе, да имъ продаватъ имотитѣ“. — Какъ ще можете съ законъ да ограничите лихвоимството?

Министър д-ръ К. Милановъ: Ще Ви отговоря веднага: за такива лица грѣшката е въ тяхъ. Следъ като дойдохъ на това мѣсто (Сочи министерската маса), Министерството на правосъдието, въ връзка съ приложението на закона противъ лихвоимството, издаде окръжно въ смисълъ: тамъ, кѣдето даже се подозира, че се взема лихва, по-голяма отъ установената въ закона, задължаватъ се нотариуситѣ и мировитѣ сѣдии, които изпълняватъ длѣжността на нотариуси, да донасятъ на прокурора.

Т. Константиновъ (нац. л): Колко лихвари и банкери има осѣдени досега?

Министър д-ръ К. Милановъ: Има заведени маса такива дѣла, и мога да ви ги дамъ. (Пререкания между Т. Константиновъ и Т. Христовъ) (Глъчка)

Т. Константиновъ (нац. л): Колко лихвари има осѣдени въ България? Нито единъ. Какво разбирате вие?

Т. Христовъ (д. сг): Простакъ! Ти повече разбирашъ!

Председателът: (Звъни)

М. Мотевъ (д. сг): Не е простакъ, ами идиотъ.

Т. Христовъ (д. сг): Мислишъ, че като си адвокатъ много разбирашъ!

Т. Константиновъ (нац. л): Ти нищо не знаешъ!

Т. Христовъ (д. сг): Ти мислиш, че като вземаш думата и говориш глупости отъ трибуната и че като си шеф на нѣкаква партия въ Пловдивъ, много разбираш!

Министъръ д-ръ К. Милановъ: Г. г. народни представители! Тукъ се говори главно по § 4 отъ законопроекта, съ който се отменява едно постановление отъ закона противъ лихвоимството. Ще се спра и азъ на този параграфъ и на въпроса, който зачекна г. Януловъ.

Г. г. народни представители! Недейте изпуша изъ предъ видъ, че ако може да се направи една тънка диференциация на голѣмия лихвенъ процентъ на голѣмитъ банки и банкери, то би било най-мѣроугодно. Защото малките банки, банкитъ въ провинцията, които услужватъ непосредствено на еснафа, на земледѣлца, на търговеца, понасятъ най-голѣмия рискъ, тъй като тѣ даватъ непосредствено паритъ, които взематъ отъ голѣмитъ банки, защото нѣматъ въ Народната банка този кредитъ, който иматъ голѣмитъ банки. Освенъ това, тѣхниятъ персоналъ прави разноснитъ имъ още по-голѣми. Ето защо ще бѣде крайно несправедливо да намалимъ 5-тъ процента на 4%. Не можемъ да намѣримъ тази разлика, коя банка е голѣма и коя е малка, и да направимъ тази разлика, коя банка дава пари непосредствено на производителнитъ елементи и коя не дава. Тази е причината, щото днесъ, при такъвъ оскъденъ кредитъ, при такива тежки условия, лихвата да е само съ 2% по-голѣма отъ мирновременната, която бѣше 12%. Така че имайте предъ видъ главно тѣзи банки, които непосредствено даватъ кредитъ на производителнитъ елементи и които въ сѣщностъ понасятъ риска. Затуй голѣмитъ банки въ чужбина могатъ да даватъ кредитъ съ 4% и 3% лихва, и даже търсятъ солидни малки банки въ свѣта, за да имъ дадатъ кредитъ. Сѣмтамъ, че съ законопроекта този въпросъ е правилно разрешенъ.

Ще се спра на другъ единъ голѣмъ въпросъ, който най-много интересува г. г. народнитъ представители. Малко история. Много отъ васъ тукъ бѣха народни представители, когато се разглеждаше въ 1927 г. законътъ противъ лихвоимството. Известно ви е, че по-рано имаме само единъ наказателенъ законъ по отношение лихвоимството въ Дубруджа. Другъ законъ нѣмахме. Имаме законъ за задълженията и договоритъ, където се урежда материята за законната и договорната лихва. По закона за задълженията и договоритъ, законната лихва е 10%, а договорната — 12%. Едно време, когато стопанскитъ условия въ България бѣха по-благоприятни, тогава имаме и повече капитали, но сега, въ тия тежки времена, въ които живѣемъ, при такива постановления, каквото бѣше постановлението на чл. 7 отъ закона противъ лихвоимството, единъ материаленъ законъ, съ който членъ се дава обратна сила на закона, никой нѣма да бѣде лудъ да донесе капиталитъ си въ България. При третото четене на законъ противъ лихвоимството, чл. 7 отъ който законъ се изменя сега, г. Бѣлковъ, единъ отъ голѣмитъ, както го наричатъ, думбази, ...

К. Томовъ (з): Народникъ.

Министъръ д-ръ К. Милановъ: ... народникъ, направи предложение да се даде обратна сила на закона, който се прие въ 1927 г., и да се прилага отъ 1920 г. по отношение на лихвения процентъ. Нѣма да говоря за причинитъ, които накараха г. Бѣлковъ да направи тоза предложение. Съ него, обаче, се внесе една аномалия и се даде на свѣта да разбере, че въ България нѣма стабилно законодателство, че ако днесъ тамъ нѣкой има придобити известни материални права, утре може да дойде другъ, да се върне назадъ съ десетки години и да наскърни придобититъ права. Никой нѣма да бѣде лудъ да донесе капиталитъ си въ България или да предприеме каквото и да е предприятие, щомъ не е сигуренъ какво ще стане утре съ неговитъ придобити права. Но както и да е, стана една грѣшка съ това предложение.

Тукъ има много, които се заблуждаватъ. По закона за договоритъ и задълженията договорната лихва, както казахъ, е 12%. Съ закона противъ лихвоимството ние целѣхме да ограничимъ вземането на лихва по-голѣма отъ договорната подъ разни форми — комисиони, разни разноси и т. н. — за да остане законниятъ размѣръ на лихвата — 12%, като казахме, че лихвата не може да превишава сконтония процентъ на Народната банка съ 6%, но заедно съ всички комисиони и пр., които може да измисли единъ лихваръ. По закона за задълженията и договоритъ е дадено право на всѣки длъжникъ да иска обратна туй, което е далъ като лихва надъ предвидения

размѣръ на лихвата — 12%. Съ чл. 7 отъ закона противъ лихвоимството, обаче, Народното събрание даде право на длъжника да иска обратно само това, което е далъ отъ 16% нагоре, а ако е далъ нѣщо повече отъ договорната лихва 12%, макаръ и по-малко отъ 16%, нѣма право да го иска обратно. Ето виждате каква аномалия се създаде. И много банкери използваха това положение и вземаха по 20% лихва, заедно съ комисионитъ и други разноси. Поради това се явиха нѣкои дѣла, и справедливо се явиха. Нѣкои отъ тѣхъ Касационниятъ съдъ реши.

(Председателското мѣсто заема подпредседателъ А. Христовъ)

Азъ приемамъ нѣкои отъ корекциитъ, за които се говори тукъ. Нека обмислимъ въпроса добре, като не облагодетелствуваме тогава или оногова, защото, както виждате, досега нѣкои бѣха облагодетелствувани. Както сме направили въ законопроекта изключение за издаденитъ отъ сѣдилищата окончателни решения и за свършенитъ спогодби, справедливо е и заявявамъ още отсега, че приемамъ да се направи изключение и за тѣзи, които сѣ завели дѣла, платили сѣ мита, ангажирали сѣ адвокати и т. н., въ смисълъ да не бѣдатъ засегнати отъ този законъ, поради до свършването на заведенитъ отъ тѣхъ процеси по закона противъ лихвоимството. Но въ всѣки случай не сѣмтамъ, че съ това ще имъ направимъ голѣмо добро. Азъ, обаче, се противопоставямъ силно на даванетоъ обратна сила на който и да е законъ, особено ако е материаленъ, защото ще обърнемъ България въ една чужда за цивилизования свѣтъ страна.

Моля народното представителство да приеме законопроекта по принципъ. Като отиде въ комисията, тамъ ще обмислимъ кое е подходящо и разумно за времето и ще го направимъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г-да! Думата „лихвоимството“ прави да пощъркватъ много уши. Борбата съ лихвоимството е вѣковна. И папитъ сѣ се набърквали въ нея, борили сѣ се, даже съ проклетия и наказания на онзи свѣтъ даже, но всички, които сѣ се борили, сѣ фалирали. Защо? Защото този, който търси пари, той се нуждае, а онзи, който дава пари, въпрѣки всички законни постановления, намира срѣдства да даде паритъ така, както той сѣмта, че може да ги даде. Така си е — нѣма защо да се лъжемъ.

Ще ви дамъ следния примѣръ. Ако днесъ законната лихва е 10% и дойде при Васъ на примѣръ, г. Стефанъ Пѣйчевъ, единъ Вашъ приятелъ и Ви каже: „Ако ми дадешъ сега, тая сутринъ, 100 л., ще купя 50 кг. череши, ще ги продамъ до довечера по 4 л. килограмътъ, ще спечеля 100 л. и ще ти дамъ отъ печалбата 10 л., дай ми сега 100 лева, да свърша тая работа“ — азъ зная много такива случай — кой е изиграниятъ, кажете ми?

Б. Смиловъ (нац. л): Законътъ отъ 1927 г. целѣше грабителството.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Недейте говори фрази, които не се вливатъ въ живота. Азъ ви давамъ единъ примѣръ. Да не бѣдемъ фанатици въ разбирането, че като постановимъ една лихва съ законъ, това е лихвата. Опредѣлянето на лихвата съ законъ може да има ефикасно значение отъ момента, когато вече има сключенъ договоръ, отъ който моментъ тя подлежи на провѣрка дали е по-голѣма отъ законната. До сключването на договоръ, обаче, да опредѣляте съ законъ лихвата, това е само едно пожелание, но фактически неизпълнимо.

Г. Драгневъ (з. в): Съ законъ не може да се уреди — това е вѣрно.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Най-ефикасно тя може да се опредѣли отъ момента, когато е сключенъ договорътъ.

И. Януловъ (с. д): За банкитъ може съ законъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Доказаното беззаконие ще почнете да го търсите отъ книгата, следъ като се сключи договорътъ.

Г. г. народни представители! Казахъ тѣзи банални истини, защото тѣ трѣбва да ни ръководятъ въ нашитъ политатъшни разсѣждения

Какво имаме въ момента? Народната банка намъри за възможно да намали своя дисконтъ отъ 10 на 9%. Азъ мисля, че това е едно облекчение. Казва се, че трѣбва да го намали на 8%. Азъ бихъ пожелалъ да го намали и на 5%.

Т. Константиновъ (нац. л): Ако може и безъ законъ ще го намали.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това не е въпросъ на пожелания, а на възможности. Не само България, но днесъ и съседната намъ Гърция, страна на търговци, тоже има дисконтъ 9%. Това е единъ сложенъ въпросъ, който зависи отъ много условия. Въ всѣки случай, ние се намираме предъ факта, че дисконтътъ отъ 10 е намаленъ на 9%. Това можете ли да откажете, че е едно добро нѣщо? Въпрѣки това, азъ чухъ оратори, които възставатъ и не щатъ това.

Обаждатъ се: Кои?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Искате да знаете кои? Не искахъ да ги назовавамъ, но да кажа, напр. г. Тома Константиновъ. Той взе думата, за да докаже, че всичко, каквото се върши въ това Народно събрание, се върши за интереситъ на нѣкаква група, за която се жертвуватъ всички други интереси.

Т. Константиновъ (нац. л): Точно така е.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Той приведе случая най-напредъ съ този законопроектъ, който намалява разликата между лихвата и скотовия процентъ отъ 6 на 5 единици и лихвата отъ 16% става на 14%. Той намъри, че това е лошо.

Т. Константиновъ (нац. л): Вие си противоречите.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Седи тамъ, азъ ще говоря сега! — Той каза, напр., че законътъ за насърчение мѣстната индустрия, създаденъ въ 1928 г., билъ законъ за една групичка.

Т. Константиновъ (нац. л): Единъ прибръзанъ законъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Мълчи тамъ, когато говоря! Азъ мълчахъ, когато Вие говорихте. Езикътъ ти върви преди мисълта, а добросъвестността си не зная къде си окачил! Невъзможенъ човѣкъ си. (Ржкоплѣскане отъ сговориститѣ)

Т. Константиновъ (нац. л): Вашата мисль е скрита. Тя е неискрена.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Дали е искрена мисълта ми, ще оцени слушателътъ.

Законътъ за насърчение мѣстната индустрия билъ за една групичка! Г. г. народни представители! Преди всичко законътъ за насърчение мѣстната индустрия не е създаденъ въ 1928 г., а въ 1895/1896 г., сетне преработенъ въ 1906 г., наново преработенъ коренно отъ мене въ 1908/1909 г. и пакъ въ 1928 г. И знаете ли въ какъвъ смисль се преработи? Той се преработи въ всички направления, намалявайки правата на индустриалцитѣ. Знаете ли какво приказвате? Това се направи съ закона въ 1928 г. Е добре, защо се направи то? Защото бѣше ясно, че можеше вече да се намалятъ известни права, дадени на индустриалцитѣ. Основата на първия законъ бѣше, че се даватъ известни облаги на индустрията, понеже е млада, които облаги, съ ръста на индустриалнитѣ сили, ще се намаляватъ. Съ отбелязване на прогресъ на индустрията, постепенно се намаляватъ и ще се намаляватъ облагитѣ. Следъ нѣколко години ще ги намалимъ пакъ.

Б. Смиловъ (нац. л): Особено за паразитнитѣ индустрии.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Така че направеното не е за нѣкого си, а е за страната.

Т. Константиновъ (нац. л): Много е цѣфнала.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А че е за страната, ще откажете ли, че имаме едно производство, дължащо се въ голѣмъ размѣръ на този законъ, за около 7—8 милиарда лева? Какъ смѣтате това? Ами, това е ко-

лосаленъ успѣхъ. Знаете ли, че благодарение на него много предмети, независимо отъ митата, у насъ сж подъ ценитѣ въ чужбина, а задачата е ценитѣ на всички предмети да достигнатъ до тамъ. Какъ можете да кажете, че това е за нѣкаква групичка?

Б. Ецовъ (д): Щомъ суровитѣ материали за тая индустрия се взематъ свино, разбира се така ще бжде.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Има предмети, ценитѣ на които сж по-високи, има и по-низки. Важното е, че има единъ грамаденъ успѣхъ и не можете да хвърляте тукъ такива нелепости.

Б. Ецовъ (д): Защо нелепости? Колко се купува вълната въ България и колко се продава платътъ? Може ли такава работа?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Когато дойде да говоримъ специално за вълната, ще направимъ смѣтка. Азъ ще покана г. Стефанъ Стефановъ да ви направи тая смѣтка.

Б. Ецовъ (д): Въ всѣки случай, много отъ нашитѣ индустриалци станаха богаташи.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Ецовъ! Когато ще искате конкретно да посочите нѣкой въпросъ, посочете го. Азъ посочвамъ единъ крупенъ фактъ, че ако земледѣлското производство тая година, напр., съ всичкитѣ си богатства, заедно съ скотовѣдството, върви къмъ 20 милиарда лева, вие имате 8 милиарда вече производство на индустрията. Това е една сериозна работа. Населението се множи и, следователно, това не е направено за нѣкого, а за страната и не е направено само отъ нѣкои, а отъ всички правителства. Даже и правителството на господата отъ Земледѣлския съюзъ не посегна да го развали. Въ тѣхно време законътъ бѣше съ по-голѣми облаги за индустрията, отколкото е законътъ отъ 1928 г. Тогава защо се говорятъ нелепи работи? Ако има нужда да ставатъ корекции, ще се направятъ. Въ време на управлението на господата отъ Земледѣлския съюзъ имаше даже нѣщо повече, което съмъ казвалъ и другъ пѣтъ. За да усилятъ производството на солъ, тѣ покачиха митото отъ 1-50 на 5 златни лева и азъ едвамъ можахъ да го намали на 3 л. Това е фактъ. Оставете тѣзи недостойни приказки. Не е достойно въ Парламента да говорите това, което утре ще приказвате по кръчмитѣ.

Сега по въпроса за цената на парѣта. Тя зависи отъ много условия, но преди всичко отъ довѣрието. Въпросътъ за лихвата е преди всичко въпросъ на довѣрие. Това довѣрие може ли да се затвърди, ако нашитѣ закони почнатъ да постановяватъ такива нѣща? Напр. до днесъ има установена на пазара нѣкаква лихва, днесъ ние постановяваме: договорната лихва ще бжде 14% съ всички странични вземания, комисионни и пр.; всѣка лихва, законна или незаконна за времето си, отъ вчера, отъ завчера, отъ преди година, отъ преди петъ години, която е по-висока отъ днешната, се счита незаконна. Какво довѣрие ще насадите? Този е смисълътъ на § 4 отъ настоящия законопроектъ.

Сега, досежно начина, по който трѣбва да се излѣе това. Г. министърътъ на правосѣдието ви каза, че ще се намъри начинъ, който да може да убеди и тѣзи господа, които тукъ съ такова възмущение вземаха думата и казваха, че законътъ отнематъ нѣкакви права да се преследватъ ония, които взематъ незаконна лихва. Никой не желае това. Ако е за преследване, преследвани сж и ще се преследватъ, доколкото е възможно, тѣзи, които взематъ незаконна лихва, следъ като се докаже, че е незаконна. Но онова, което не бива да става, то е да не се постановява днесъ, че толкова ще бжде лихвата и то съ обратна сила, за минало време, и който е взелъ нѣкога една законно търпима лихва, да му се искатъ паритѣ назадъ, защото днесъ сме постановили, че лихвата трѣбва да бжде толкова и толкова. Едно обяснение, за да стане по-ясно. Вие знаете, че въ Германия — да не говоримъ за у насъ — лихвата достигна 100%, 200%, 300%. Вижда ви се чудно това. То бѣше търпимо. Защо? Защото който вземеше днесъ пари подъ лихва, знаеше, че ако купи който и да е предметъ на най-високата цена днесъ, следъ десетъ дена, следъ единъ месецъ сжщиятъ предметъ ще струва много повече въ книжни пари, отколкото сж тия пари, съ които се е задължилъ.

Х. Мариновъ (з. в): Тя е друга работа.

Министър-председател А. Ляпчев: Тя е друга работа, но тази работа беше и у нас.

Х. Мариновъ (з. в): Кога е било така? Никога не е било.

Министър-председател А. Ляпчев: Я го вижте този философ, който казва, че никога не е било така! Я ми кажете Вие на мен, какъ стана така, че златният левъ, който беше почти равенъ на швейцарския, достигна до 36 л. за единъ франкъ въ ваше време?

Х. Мариновъ (з. в): Ние го оставихме 1.300, а сега е 2.700.

Министър-председател А. Ляпчев: Върно е, вие го оставихте 1.300, но то бѣ само въ продължение на три дена. Въ ваше време, обаче, стигна до 3.600.

Х. Мариновъ (з. в): Отъ 3.200 никога повече не е стигалъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Да приемемъ 3.200. Какво ще каже това? Това ще каже, че вие трѣбва да признаете, какво единъ, който ще дава пари подъ лихва, при очевидния рискъ, че тия пари утре, като му ги върнатъ, нѣма да иматъ същата стойностъ, естествено, ще иска по-голяма лихва. Иначе той трѣбва да бѣде глупецъ.

Ето защо, г. г. народни представители, вие не можете да постановите въ единъ законъ размѣрътъ на лихвата въ миналото да зависи отъ размѣра, който ще опредѣлите днесъ. Това е смисълътъ.

Б. Смиловъ (нац. л): Този въпросъ не е повдигнатъ. Ако можете да се произнесете по § 4, г. министър-председателю. Той е, който не трѣбва да съществува въ законопроекта.

Министър-председател А. Ляпчев: § 4 е, ако щете, резултатъ на едно мое искане — да не се оставятъ такива нередовни работи въ нашето законодателство.

Б. Смиловъ (нац. л): Защо гласувахте закона противъ лихвоимството въ 1928 г.?

Министър-председател А. Ляпчев: Вие се залавяте за чл. 7 отъ закона за лихвоимството.

Б. Смиловъ (нац. л): Не, не.

Министър-председател А. Ляпчев: Колкото се отнася до § 4, азъ ви казахъ веднѣжъ — а г. министърътъ на правосъдието ви каза нѣколко пѣти — че въ комисията ще се изясни въпросътъ и ще се даде единъ текстъ, който да задоволи всички, които ще искатъ, първо, да не се създаватъ закони съ обратна сила — тамъ сме съгласни....

Б. Смиловъ (нац. л): Съгласни сме.

Министър-председател А. Ляпчев: ... — и, второ, да се наказватъ всички, които сѣ вземали незаконни лихви. Въ този смисълъ г. министърътъ на правосъдието ви направи декларация.

Тѣй стои този въпросъ, г. г. народни представители. И ако азъ взехъ думата, то е за да отбележа, че щомъ стане приказка за лихвоимството, какъ се извъртатъ работитъ и какъ отъ единъ законъ, който донася само облаго, се прави едно плашило, като че ли искаме ние тукъ да обръщаме нѣщата наопаки и да пакостимъ на интереситъ на страната.

Б. Смиловъ (нац. л): Никой не е казалъ това.

Министър-председател А. Ляпчев: Азъ не говоря за Васъ, г. Смиловъ. Вие даже не сте говорили. Азъ знамъ кои казаха това. Тѣ имаха смѣлостта да кажатъ, че нѣма да вотираатъ този законопроектъ, затуй защото не знамъ какво било.

Б. Смиловъ (нац. л): Позволете, г. министре. Азъ намирамъ, че центърътъ на цѣлия споръ по настоящия законопроектъ не е нито въ § 1, нито въ § 2, нито въ § 3 — азъ бихъ ги гласувалъ — а всичкиятъ споръ е за § 4. Защо? Защото, когато човѣкъ чете мотивитъ на законопроекта противъ лихвоимството отъ 1928 г. и когато прочете настоящия законопроектъ, тѣй както е редактиранъ сега, излиза, че вие не само разбърквате понятията у

гражданството, но нѣма и последователностъ въ законодателната работа. Всичкиятъ недостатъкъ е въ § 4, защото съ § 4 вие отнемате възможността на онѣзи, на които дадохте право да не плащатъ лихва повече отъ 16%, да изискватъ назадъ платеното въ повече. Това е едно чудовищно ограбване. Какъ ще можете да узаконите това?

Нѣкои отъ лѣвицата: Текстътъ е лошъ.

Б. Смиловъ (нац. л): Нека се измѣни редакцията на този § 4 въ комисията.

Министър-председател А. Ляпчев: Мисля, че нѣма нужда да се обясняватъ въпроситъ, които слага г. Смиловъ. Петъ пѣти казахъ, че § 4 въ комисията ще добие редакция, която да не създава такива страхове

Б. Смиловъ (нац. л): Прието.

Министър-председател А. Ляпчев: Има господа, които аутодафраха цѣлия законопроектъ, но имаше и такива, които разбиратъ и признаватъ, че е добъръ. Ако има нѣкои недоразумения за нѣкого, ще се направи нужната поправка.

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще се гласува. Които приематъ на първо четене законопроекта за измѣнение закона противъ лихвоимството, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Пристъпваме къмъ разглеждане точка трета отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за измѣнение чл. 3 отъ закона за обмѣна на временнитъ квитанции отъ първата серия на 6½% народенъ заемъ отъ 1921 г. съ окончателни облигации отъ същия заемъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 28)

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ В. Молловъ: Предлагамъ спешностъ на законопроекта.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има предложение отъ г. министра на финанситъ да се даде спешностъ на законопроекта, като се разгледа сега и на второ четене. Моля, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за измѣнение на чл. 3 отъ закона за обмѣна на временнитъ квитанции отъ първата серия на 6½% народенъ заемъ отъ 1921 г. съ окончателни облигации отъ същия заемъ“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ прочетеното заглавие на законопроекта, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Чете параграфъ единственъ — вж. прил. Т. I, № 28)

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ прочетения параграфъ единственъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ разглеждане на точка четвърта отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за изплащане отъ Варненската градска община на ариеретата по 5% и заемъ 1907 г. и по аванситъ и срещу нереализирания и емисионенъ заемъ отъ 1911 г.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 32)

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 28.

Министър В. Моллов: Предлагамъ спешностъ на законопроекта.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има предложение отъ г. министра на финансите да се даде спешностъ на законопроекта, като се разгледа сега и на второ четене. Мисля, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за изплащане отъ Варненската градска община на ариеретата по 5% и заемъ 1907 г. и по авансите и срещу нереализирания емисионенъ заемъ отъ 1911 г.*

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ прочетеното заглавие на законопроекта, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. прил. Т. I, № 32)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народния представител г. Ради Василевъ.

Р. Василевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Понеже законопроектътъ е изготвенъ много отдавна и съ течение на времето предвиденитъ въ него срокове сж станали почти безпредметни, заради туй азъ мисля, че трѣбва да стане една малка корекция въ него, а именно, въ чл. 2 датата „31 мартъ 1930 г.“ — който срокъ вече мина отдавна — трѣбва да стане 31 мартъ 1931 г., а датата „до 31 мартъ 1933 г.“ трѣбва да стане „до 31 мартъ 1934 г.“. Сжщата дата 1933 г. се срѣща и въ чл. 1, където тоже трѣбва да се поправи на 1934 г. Това трѣбва да стане, защото ако законътъ бѣше влѣзълъ въ сила въ 1930 г., тогава можеха да се събератъ закѣснѣлитъ ариерета, а тъй както е сега, ще трѣбва тепърва общината да предвижда въ бюджета си за 1931/1932 г. разходни суми.

А. Пиронковъ (д. сг): Нищо, ще предвиди.

Министър В. Молловъ: Азъ бихъ молилъ този въпросъ да остане за утре, при третото четене на законопроекта. Азъ ще направя справка въ Дирекцията на държавнитъ дългове, за да видя какъ сж правени тия споразумения и, ако това, което изтъква г. Ради Василевъ, е така, нѣмамъ нищо противъ да станатъ тия поправки.

Р. Василевъ (д. сг): Именно, защото иначе нѣма да може да се приложи.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ чл. 1, както се прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 32)

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ прочетенния чл. 2, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Чете чл. 3 — вж. прил. Т. I, № 32)

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ прочетенния чл. 3, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Чете чл. 4 — вж. прил. Т. I, № 32)

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 32.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ прочетенния чл. 4, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Чете чл. 5 — вж. прил. Т. I, № 32)

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ прочетенния чл. 5, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ разглеждане на точка пета отъ дневния редъ — одобрение на предложението за отпускане месечно пособие на нѣкои руски ветерани отъ освободителната война 1877/78 г. и вдовици на такива, живущи въ България.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ В. Игнатовъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 49)

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които одобряватъ предложението за отпускане месечно пособие на нѣкои руски ветерани отъ освободителната война 1877/78 г. и вдовици на такива, живущи въ България, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 29)

Следва точка шеста отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за възнаграждаване съ народна пенсия бившия министъръ Димитъръ Драгиевъ.

Понеже както по тази точка, така и по следващитъ, комиситъ не сж готсви, ще вдигнемъ заседанието. Ще опредѣлимъ дневния редъ за утрешното заседание.

Предлагамъ за заседанието утре следния дневенъ редъ:

Трето четене законопроектитъ:

1. За допълнение закона за селско-стопанското настаняване на бѣжанцитъ чрезъ срѣдствата на заема и пр.
2. За измѣнение чл. 3 отъ закона за сѣмѣна на временнитъ квитанции отъ 6½% народенъ заемъ отъ 1921 г. съ окончателни облигации отъ сжщия заемъ.
3. За изплащане отъ Варненската гр. община на ариеретата по 5% и заемъ отъ 1907 г. и по авансите срещу нереализирания емисионенъ заемъ отъ 1911 г.

Второ четене законопроектитъ:

4. За фонда „Стопанско повдигане на страната“.
5. За експортенъ институтъ.

Първо четене законопроектитъ:

6. За намаляване наемната цена на зеленчукови градини, засѣти върху фондови земи и пр. за 1929/1930 г.
7. За създаване институтъ за заклети счетоводители.
8. За освобождаване отъ вносно мито и общински налогъ внасянитъ отъ странство стѣкла (джамове), които ще служатъ за покриване парницитъ и оранжерии за производство на ранни зеленчуци.
9. За измѣнение на нѣкои членове отъ закона за адвокатитъ и отъ търговския законъ.
10. За тълкуване на членъ единственъ отъ закона за измѣнение чл. 18 отъ закона за земледѣлскитъ опитни и контролни институти.

Второ четене законопроектитъ:

11. За възнаграждаване съ народна пенсия бившия министъръ Димитъръ Драгиевъ.
 12. За възнаграждаване съ народна пенсия бившитъ учители: Жакъ Фарделъ, Даниелъ Бланшу и Алоисъ Бюнтъръ.
 13. За тълкувателенъ законъ къмъ чл. чл. 28, 92, 47 и 50 отъ закона за отчуждаване недвижими имоти за държавна и обществена ползи.
 14. Докладъ на прошетарната комисия.
- Които приематъ този дневенъ редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. 5 м.)

Председателъ: **Н. НАЙДЕНОВЪ**

Подпредседателъ: **А. ХРИСТОВЪ**

Секретаръ: **В. ИГНАТОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народните представители: Ангелъ Узуновъ, Анани Кузмановъ, Христо Мариновъ, Георги Енчевъ, Александъръ Хитриловъ, Георги Казанаклиевъ, Атанасъ Кайшевъ, Коста Лулчевъ и Георги Желъзковъ	745	4. За допълнение закона за селско-стопанско настаняване на бѣжанцитѣ, чрезъ срѣдствата на заема, отпуснатъ съ съгласието на Обществото на народитѣ. (Второ четене — приемане) . . .	745
Питане отъ народния представителъ Герасимъ Ангеловъ къмъ министра на правосъдието — относно снемането отъ дневенъ редъ законодателното предложение за измѣнение нѣкои членове отъ закона за гражданското сѣдопроизводство, внесено отъ народния представителъ Петко Палиевъ. (Съобщение)	745	5. За измѣнение закона противъ лихварството. (Първо четене — приемане)	746
Законопроекти: 1. За института за заклетни счетоводители. (Съобщение)	745	6. За измѣнение чл. 3 отъ закона за обмѣна на временнитѣ квитанции отъ 6½% народенъ заемъ отъ 1921 г. съ окончателни облигации отъ същия заемъ. (Първо и второ четене — приемане)	756
2. За освобождаване отъ вносно мито и общински налогъ внасянитѣ отъ странство стѣкла (джамове), които ще служатъ за покриване на парници, топлици и оранжерии за производство на ранни зеленчуци. (Съобщение)	745	7. За изплащане отъ Варненската градска община на ариеретата по 5% и заемъ 1907 г. и по аванситѣ и срещу нереализирания заемъ отъ 1911 г. (Първо и второ четене — приемане)	756, 757
3. За измѣнение нѣкои членове отъ закона за адвокатитѣ и отъ търговския законъ. Съобщение)	745	Предложение за отпущане месечно пособие на нѣкои руски ветерани отъ Освободителната война 1877/1878 г. и вдовици на такива, живущи въ България. (Едно четене — приемане)	757
		Дневенъ редъ за следващото заседание	757